

בְּחֹג מִשְׁפָּחָה / מאת / רַאוּבֵן וַיִּנְרֹד

א

בשובו מעבודתו בבית-מרקחתו אל הרחוב השקט עלייד אושן-פארקוויי היה לואי פונק יושב על הגזזטרה המרווחת ונח. טובה היתה המנוחה. טוב היה לשבת ולהסתפל באורות המנצנצים בין העצים העבותים של הרחוב השקט ולהקשיב לקולות הנישאים מתוך הבית. על-פי רוב היה שורר שקט גם בבית. לא תמיד היו הילדים שם. מייק משתתף כדרכו באספות בני-יורק או הולך אל התיאטרון, דזשאניט הולכת אל קונצרט או אל ראינוע, ומיימי יושבת על-פי רוב בדירתה היא. אולם אף בהיותם בבית לא הפריעו אותו. ועל הגזזטרה הורגשו עוד יותר השפע והרחבות של החדרים המרובים מאחוריו. הוא היה מפיר על-פי צלילי הרדיו מי מילדיו שם. כשדזשאניט בפית נישאים צלילים מתוקים וניגונים משעממים של סימפוניות ארוכות; כשמייק בא עם חבריו נשמעת שיחה ארוכה, ומנצח עליה קול-מייק האטי והצלול, ובשעה שבאים מיימי עם פעלה, פיל רובינס, נשמעים צלילי דזשאו סנטימנ-טאליים, וצחוק רך וקל נישא מהחדר הגדול.

גם בטי אשתו נכנסת אל הגזזטרה אחרי גמרה לשפשף את הפלים במטבח. ושניהם יושבים ושותקים. טוב לנוח כה. הרי סוף-סוף לא איש צעיר הוא. הוא רואה זאת בפני אשתו. מרפיבה היא את המשקפים על פניה הרחבים המקומטים וקוראת בעתון. מתוך קריאה היא מחווה את דעתה פעניני גזילות וגניבות ורווחים גדולים של משחקים בראינוע. בשנים שעברו היתה מרגיזה אותו בקריאה זו ובהערות אלה. אז היה כועס עליה וקם ממקומו, מתהלך בחדר או יוצא אל הרחוב. עתה מרגיש הוא את המנוחה גם בדבריה. כן, נראה, שהודקן. אך משום מה לא צר לו עתה. וטוב כה. היא פה, על הגזזטרה, והילדים שמה. החדרים גדולים ומרווחים, הרדיו מנגן; והכל שלו, בביתו.

לפעמים היה מדבר למראית-עין פרטון:

- איה הילדים?
- הלכו להם.
- ומתי יבואו?
- לא אדע.
- ומי יודע? הרי אם את.

— ובכן, אומר להם לאן ללכת? כבר עברו הימים ההם. אל נא תשכח, כי אנשים מבוגרים הם.

— כן... אנשים מבוגרים. אבל אם אנשים מבוגרים הם, למה לא ירוויחו כאנשים מבוגרים? הכל עלי ועל בית-המרקחת שלי. בהיותי אני בגילו של מייק, בן עשרים וארבע, הייתי כבר בעל משפחה והרווחתי בשבילה. והרי גם דזשאניט אינה תינוקת עוד... גם לה כבר מלאו עשרים ושתיים. — פלום דומות השנים שעברו לשנים אלה? הרי משבר עתה באמריקה.

בשנים ההן היתה נערה כדזשאניט מוצאת משרת-הוראה בנקל, ועתה תשב ותחכה לתורה.

— כן, תשב ותחכה לתורה שנים על שנים. ומדוע לא תבקש עבודה אחרת? הרי גם את, כשהיית בגילה, לא הלכת בטל. גבך היה כפוף פולו מעבודה בבית-החרושת. ומייק, מדוע לא למד מקצוע? אילו היה לומד עבודת הרקחות, היה יכול לעבוד בבית-המרקחת שלי ולעזור לי ולא סתם ללמוד ספרות ודברים שאינם מעלים ואינם מורידים.

— ובכן, מה היית רוצה, שגם מייק יתעסק בשטיפת בקבוקים? לא לשם כך למד כל הזמן וקבל את ה"פא-בעט-קאפא" באוניברסיטה. רוקח הוא חנווני פה ולא יותר. ומייק לא יהיה חנווני. בשביל מי עובדים אנו, אם לא בשבילם? הרי לא תרצה שדזשאניט תלך ותעבוד בבית-חרושת אחרי שלמדה בקולג' חמש שנים, ואחרי שקבלה את הציונים הטובים ביותר.

ידע פונק, כי דבריו ותרעומותיו אינם אלא מן השפה ולחוץ. אלא צריך היה להתרעם — והתרעם. אילו היו מציעים לדזשאניט עבודה בבית-חרושת לא היה מרשה לה לקבלה. אף אילו רצתה בכך, היה הוא מסרב. כי בלבו פנימה נהנה הנאה רבה מכל הענין הזה, שהוא בעל פעמיו. פה יושב הוא במרפסת והוא האדון על כל הבית. האדון על הרדיו הגדול והיפה המנגן שם, האדון על החדרים הגדולים, האדון גם על ילדיו. בלעדיו יוכרחו לחזור על הפתחים. והוא גם אדון על בתו הנשואה וחתנו פיל רובינס הפלי-כול. בלעדיו גם פיל לא יוכל להתפרנס. יודע הוא, כי בטי נותנת פסטר מתנות וכסף למיימי, אבל הוא משים עצמו כלא-ידע וכלא-יראה, כשם שהוא משים עצמו כלא-ידע שבטי נותנת עשרות דולארים לדזשאניט ולמייק. וכי מגין להם כל הפגדים היפים, בגדי החורף ובגדי הקיץ, והכסף לתיאטרונים ולקונצרטים, ולכל השדים?

האמת היא, שמפל הילדים נוחה לו יותר חברת מיימי וחתנו פיל. מיימי גדלה בעת שעבד עוד בבית-מרקחת לא-לו ברחוב גורפולק במורד-העיר. אז אסף פרוטה לפרוטה כדי שיוכל להיות אדון לעצמו, ולא היה יכול להקפיד על חינוכה של זו. ואכן, גם כשרונותיה לא היו מצויינים ביותר. אפילו בית-הספר התיכוני לא סיימה. קטנת-קומה היתה ורחבת-פנים ודומה לאמה. היא אהבה לרקד והיתה מאחרת לבוא הביתה. וכשגערו בה היתה מחייכת בטוב-לב ולא ענתה דבר. קשה היה לגעור בה. גם פעלה פיל רובינס היה כמוה, לא מהלומדים ביותר. מהיר ופזיז. אך מיימי שתקנית ואילו פיל אוהב לדבר. גבוה הוא ועינים לו שחורות, קטנות ובלטות ושפם שחור וקטנטן. בשעת דיבורו הוא מתלהב ומפתל את גופו כנערה. מתלהב בנקל מכל דבר ומדבר באותה התלהבות על כדור-הבסיס ועל שמלת אשתו ועל הנאום ששמע מפי הרבי במרכז היהודי של שכונתו. גם בעניני חנות-התמרוקים שלו דיבר בהתלהבות.

לכתחילה לא מצא פיל רובינס חן בעיני בטי. אבל פונק גער בה:

— אָמנם אם את, אבל סוף-סוף עליך לדעת את האמת: מי היא מיימי? עגלה טפשית היודעת לרקד. אין היא לא דזשאניט ולא מייק. ופיל בחור יפה וטוב-לב.

גם פונק עצמו לא כיבד את פיל, אבל הוא חפכהו. מעלה היתה לפיל: לא שם לב לדעת הקהל. נדמה לו, כי כל אחד מוכרח להתלהב יחד אתו. וכן משך את האנשים אחריו. וכשהיו פיל ומייק נכנסים אל הבית, היה הבית הגדול מתמלא. דושאניט ומייק היו לועגים לו, ובכל זאת היו לומדים ממנו את הריקודים החדשים. כשבא עונת התעניינות בצילומים היה פיל מצלם יום-יום את אנשי המשפחה, וכשהתעניין בהתעמלות, דיבר יומם וליל על חשיבותה של התעמלות. לא היה חידוש בדבריו, פיל, ומייק קרא לו שלא בפניו תופי. אבל פיל היה מתלהב בדבריו, שאף לואי פונק עצמו הלך כמה פעמים, בשעות הפנאי, לאולם-ההתעמלות בבנין המרכז היהודי. ביחוד מצא חן בעיני פונק ההתעניינות-ההתלהבות של פיל בעבודה הציבורית במרכז היהודי. פיל נעשה לחבר נאמן במרכז והיה נכנס בוויכוחים גם עם דושאניט ועם מייק. מייק היה לועג לו ולעבודתו, דושאניט בכלל לא התעניינה בשאלות אלה, ופיל היה תמיד המתחיל בוויכוחים. אָמנם, פיל לא ידע אפילו לקרוא יהודית, אך היה חוזר בהתלהבות על כל הנאומים ששמע במרכז. — יהודי צריך להיות יהודי — היה מתלהב. — יהודי צריך לזכור את צור מחצבתו. ראיתי אפילו סינאטורים וחבריי-קונגרס באים לשמוע את נאום ה"גראפייס". יהודי צריך להיות יהודי. היהודים נתנו לאנושות את כל הטוב והנעלה, את כל האנשים הגדולים. מוסר היהדות הוא הגדול והנשגב בעולם. לולא היהדות לא היתה לנו הקונסטטוציה של אמריקה. צריכים אנחנו להתעמק בתוך היהדות ולהרחיבה.

גם פונק לא ידע הרבה בענייני יהדות. הוא עזב את רוסיה בהיותו נער, אך בנעוריו למד תנ"ך וקרא ספרים אחדים. ואף כי לא זכר הרבה, ידע כי פיל בור בעניינים אלה.

— ומה הוא מוסר היהדות? — היה שואלו בתמימות של ליצנות, ופיל היה חוזר על כל הדברים ששמע במרכז, ופונק נהנה מהתלהבותו.

פיל היה בא אל בית-הפנסה, כשהיה לו פנאי, גם בשבתות, וכאשר הגיעו ימי ראש-השנה ויום-הכפורים היו ידיו מלאות עבודה. מנוהו לאחד המבינים על החזן ששכרו להתפלל במרכז, הוא עזר במכירת פרטיסים ועסק בגביית הכסף.

ובזכות פיל התחיל גם לואי פונק בא ראש-השנה ויום-הכפורים לבית-הפנסה שבמרכז והוכרח גם לתת נדבות. השים עצמו כגומל טובה לפיל, ובינתיים נחלץ ממבוכה.

מאז היה לבעל פעמיו הציג לו לואי לחוק שלא להתערב בענייני אחרים, כדי שלא יתערבו גם בענייניו. משום כך לא היו קרוביו באים אל ביתו; ואפילו כשהגיעו מים עד נפש לא באו ללוות כסף מאתו. ואשתו, שהיתה משמיעה אותו דברי-כבושין, היתה יודעת את תשובתו למפרע. בכל זאת נהנתה שיצאה ידי חובתה המוסרית.

— אין איש חי יחידי בעולם הזה. חייב אדם לעזור לרעהו.

היה בעלה מחייך לעומתה ומשיב:

— רואה את, בטי, את ידי הגדולות? אינן פידיו של מייק. מנין הן לי? מעבודתי הקשה מימי ילדותי. יודעת את אשתי, שלא שחקתי בהיותי

נער. עבדתי קשה על הדולארים האחדים שלי. ועתה הם באים ורוצים מן המוכן. לא, לא, אין זו אירופה... זוהי אמריקה... פה כל האנשים שווים... כל איש צריך לעבוד כאן. יעבדו ויהיה גם להם...

— אבל היה סוף-סוף גם ענין של מזל... יודע אתה כמה אנשים חכמים אבדו כל כספם בוואל-סטריט או בביזנס.

— מזל... מזל... באירופה מאמינים בדברים כאלה... את רואה את שיבתי... את רואה את קרחתי... איה הן שערותי?

אותה שעה היה מעביר ידיו על קרחתו ומחייך מתוך הנאה בעינים האפורות והחדות:

— לא נכנסתי בעסקי וואל-סטריט. לא רדפתי אחרי פרנסות קלות... עבדתי ככושי... עתה, לימי זקנתי, תן להם... לא, רעותי...

הפיטה בטי על גוף בעלה שהחל מתרחב מתוך זקנה. על מצחו הרחב והגבוה, על פניו שפרחה בהם אדמומית, על גבות עיניו העבותות, וחייכה מתוך הנאה.

— אינך זקן עוד, לואי... צעיר אתה לימים.

ואָמנם, לואי שמר על עיקריו ובטוח היה בצדקתו. אך משנהו בעלי-בית ברחוב השקט על-יד אושן פארקוויי, לא היה נעים הדבר בפני השכנים. סוף-סוף רואים הם ומדברים, ולא יפה שלא ללכת אל בית-הפנסה בראש-השנה וביום-הכפורים, ולא יפה לקנות פרטיסים במקומות לא-חשובים, אך עוד יותר מזה לא נעים להעשות בעל-תשובה ונדבן אחרי שנים רבות ללא-ביקור בבית-פנסה וקפיצת-יד.

וכאן היה מוצא טוב ונעים. החתן הכריח. פיל רובינס, שהיה אחד העוסקים במכירת פרטיסים, הביא כרטיסים יפים במתנה. ידע פונק כי הדבר יעלה לו פמנתה יותר יפה, אך שמח שהוציאו פיל מן המבוכה. גם בבית-הפנסה היה טוב לראות את פיל רץ הנה והנה כשפית-משי חבושה לראשו וטלית קטנה מצויצת על שכמו. מיימי ישבה על-יד בטי ולא גרעה עיניה מבעלה. וגם פונק נהנה: סוף-סוף יש בדבריו התמימים של פיל יותר קרבה אליו מאשר בדבריו היהירים והרחוקים של מייק.

ובכלל נדמה היה לו לא פעם כי קרוב לו פיל ממייק ומדושאניט. מוזר היה לו לפונק עצמו יחסו לילדיו. בשעה שהיה בבית-המרקחת או בשעה שהיה בא הביתה ואינו מוצאם היו קרובים לו. הלב היה מתרחב מתוך תענוג. דושאניט נערה יפה מאוד. אין הוא חלילה מהזקנים, ויודע הוא עוד נערה יפה מהי. בחורים חומדים נערה כזו. גבוהה היתה ודקת-גו ועינים לה אפורות וחדות פעיניו הוא ושערות חומות וסמיכות. היא היתה משחקת מצויינת בטניס וידעה לרכוב על סוסים ולרקוד, ועל סימפוניות ואופירות דיברה מתוך מבינות. ומייק וודאי בעל כשרונות. קבל "פא-בעטא-קאפא" באוניברסיטה של קולומביה, והיה שם אחד העורכים של העתון והממונה על פקורת התיאטרון. אפשר היה להראות גם לקוראים ולרופאים שנכנסו אל בית-המרקחת את העתונים. ביחוד את מאמריו האחרונים בשבועון הקומוניסטי החדש. מובן, כי אין הוא אץ להתפאר. הוא מראה להם את העתונים דרך אגב ומעמיד פנים כמתרעמים:

— הנזער שלנו. ההיה עולה על דעתי, פי בני יכתוב בעתון קומוניסטי? אמנם, אין אלה אלא דברי בקורת על התיאטרון, אבל העתון הוא קומוניסטי. ומוכרח אני להודות, אם גם איני מסכים לו, פי המאמר פתוב יפה. יותר יפה מב"טיימס". הקומוניסטים רוכשים להם את הכוחות הטובים ביותר. אדרבה, קרא.

והאנשים היו קוראים ומחייכים בטוב לב, ורבים מהם בקנאה. הכל יש לו לאיש זה. פרנסה טובה וגם ילדים פעלי כשרון.

אבל מוזר הדבר, שרחבות-דעת זו באה רק בשעה שאינו רואם. כשהוא מזדמן אתם, דעתו מתקררת. ביחוד כשהוא מזדמן פנים אל פנים עם מייק. בחור זה היה גבה-קומה ורציני. המצח שלו היה מצח אביו, גבוה ורחב, וגם קרחת הוטלה בשערותיו. אך הפנים היו מוארכים והאף זקוף וכלי גבונות. היו לו עינים כחולות-בהירות ושפם קטן, פלונדי. היה מדבר לאט ובקול של פן-סמך. אף כשהיה מדבר על דבר קל-ערך היה מסתכל בכך שיחו ארוכות ושוקל את דבריו. תמיד היתה לו מקטורת פידיו, ובדבריו היה מתופף עליה באצבעו, כאומר: "אלה הם דברי ואין להרהר אחריהם". עם אביו לא הרבה דברים ואף כשדיבר אליו היה מביט עליו מלמעלה. ובהיותו גבוה מאביו היה הוא, האב, מרגיש את עצמו כנפגע מהקול הצלול והאטי של בנו. ביחוד הרגיש זאת פונק בשעה שהיה מייק משוחח עם חבריו במעמדו. החברים היו על-פי רוב מברכים אותו לשלום במבט עין או בנדנד ראש, ואילו מייק לא היה מפסיק שיחתו בשעה שנכנס אביו, כאילו לא קרה דבר. חברים אחדים מצאו חן בעיני פונק. ביחוד דזשייק, בנו של הרופא המפורסם ד"ר שרפין. פונק הכירו בהיותו עוד נער. היה נכנס אָ עם אביו. האב משוחח עם פונק והנער אוכל את הגלידה או שותה את מייסהודה שקנה אביו בשבילו. וגם עתה היו לפעמים נכנסים שניהם. פונק ידע, פי שרפין הצעיר הוא צייר פעל פשרון וגם אחד ממנהיגי הסטודנטים הראדיקאליים, אך ביחסו אל אביו לא ראה פונק שום שינוי. בלכתם יחדיו היה נראה כנער השומע ביראת-הכבוד לכל מוצא פי אביו. ועד היום קוראו אביו "דזשייק" באותה הטעמה אבהית רכה. וכשהם נכנסים אל פית-המרקחת מדבר ד"ר שרפין באותה רחבות ובאותו טוב-לב:

— דזשייק... במה אתה רוצה, במייסהודה או בגלידה?

ודזשייק מביט על אביו רחב-הפתים בחיבה ושותה הסודה בעינים מחייכות של נער המקבל מתנה מאביו. בבית-המרקחת קורא גם פונק לבנו של שרפין "דזשייק", ואילו בחברת בנו קשה לו לקרוא בשם זה. מוזר הדבר, בשעה שהוא יושב בבית-המרקחת הוא נראה חשוב ונשוא פנים בעיני עצמו. שיבה זרקה בו, מצחו גבוה ורחב, ועיניו נבונות ופקחיות. נדמה לו, פי אחד הרופאים החשובים הוא בבית-החולים של שכונתו. ואמנם, קונים רבים באים לשאול בעצתו לא רק בעינים קטני-ערך, פגון סילוק אבק שנפל לתוך העין או סם-מרפא לכוויה, אלא שומעים לעצתו אף בדברים רבי-ערך. אבל כשהוא נכנס הפיתה ונמצא בחברת בנו, הוא מרגיש את עצמו קטן, כאילו נצטמצמה קומתו, ודבריו לעו.

פעם חבוי כוסס את לבו: מי אתה, מייק? אמנם, בני אתה,

אבל ההרוחת פרוטה אחת בחיך? האם יודע אתה עבודה מהי? ראדיקאל אתה, כביכול, מדבר על עבודה ועל עובדים, על מנצלים ועל מנוצלים. אבל התדע ידוע עמל מהו ופרוטה מהי? התדע טעם עבודה במשך ימים שלמים, כמו שעבדו אביך ואמך? והלא גם עכשיו, מייקילה, עובד אביך בשבילך ובשביל אחותך עד ששעשרה שעות ביום.

ומשום כך טוב שלפעמים נוכח גם פיל רופינס בשעה שהם יושבים פולם אל השולחן. פיל אינו יכול לעמוד בוויכוח עם מייק. הלה מביא ראיות ומראי-מקומות ומדבר בלעג ובביטול. אבל פיל מנצח לפעמים בהתלהבותו ובדברים שלא מן הענין.

— שמע נא, מייק, — אומר לו פיל בכעסו — מה יודע אתה על החיים? אתה וכל חבריך הסמוכים על שולחן אבותיהם. מה יודעים אתם? הלא נער אתה. הקנית מימך מכנסים בכסף? אתה מדבר בכל הירוקים. טוב להם לצעוק. בארצנו החפשית נותנים לכם לצעוק פאוות נפשכם על רוסיה ועל קומונה ועל עבודה. אבל מה יודעים אתם, שלים-מולים שפמותכם?

מייק מכווץ את שפתיו בלעג ומפנה את פניו בבזו:

— לא כדאי להתווכח...

אך העוקץ הגיע אל מטרותו. ודזשאניט פקסה, ומיימי ביקשה מפעלה שיחדל. אחרי שיחה כזאת היה כל אחד פורש לחדרו. ופונק שמח בעומק לבבו על משבתו של בנו.

אך לא תמיד היה בא פיל לנקום את נקמתו. ואז היה הפעם חודר לתוך-תוכו ומכאיב לו. ביחוד חרה לו כשבאו חברי בנו אל הבית והוא היה נכנס אתם בדברים. אז היה מייק יושב ומביט נכחו כאומר: "עד מתי ידבר? ולמה יתערב בעינים שאינם שלו?" בעיקר שנא לואי בחור אחד יליד רוסיה, כבן שלשים, פעל פנים קטנים וערומים, שהיה מחייך בבזו כשהתערב פונק בשיחה. לפי דברי הילדים, היה זה איש פעל פשרון שפתב ספורים בעתונים הראדיקאליים. ולפעמים קרובות היה אוכל אתם ארוחת-ערב. הוא היה אוכל לשבעה כאחד מבני-הבית ומדבר אל מייק ואל דזשאניט, ואילו ביחסו לאב היה מורגש בזו.

אחרי הארוחה היו פורשים להם לחדרו של מייק, או שהיו נשארים בחדר הגדול ומקשיבים לרדיו. ופונק היה מבקש תואנות להשתמש אל המרפסת. שם היה בא בטענות אל בטי.

— איני יודע, באיוו רשות מזמין מייק הנה את חבריו לארוחות. טוב אם עושים זאת פעם, פעמיים, אבל לא תמיד ובכל עת.

השתדלה אשתו, פדרך אם, ללמד זכות על בנה ועל חבריו:

— וכי מה איכפת לך? הרי לא אתה מכין את הארוחות. אני היא המבשלת. ויש לי הנאה מזה.

— אבל דבר זה עולה בכסף. אמנם, לא הכסף עיקר, אבל אין אני רוצה שביתי יהיה הפקר בשעת הארוחה. רוצה אני במנוחה אחרי עבודתי. בטי פקסה. דזשאניט ומייק אמרו לה פעמים רבות, פי בוששה היא וחורפה שהאב ישכב על הכסף כמו כלב על האבוס. לכל השכנים, אפילו לקבצנים שבקבצנים, יש אכטומובילים, ולהם אין.

— ולא תתבייש לדבר ככה? השכחת, כי יש לך בת בוגרת? לא די לך שאינך שייך לשום אגודה ואינך נותן כסף לשום דבר שבצדקה, היית רוצה כי גם ילדיך יתרחקו מכל העולם, כי גם הם יהיו כמותך. בוששה וחרפה. וכי למי כל רכושנו, אם לא להם?

וידוע הוא, שלה הצדקה. כי הנה הוא רואה אותה והנה חלשה וזקנה. חוסכת היא מצרכיה וממלבושיה כדי לתת לילדים. אפילו משרתת לא לקחה אל הבית. וכי מה הנאה היתה לה בחייה? מילדותה ומנעוריה ועד עתה עבדה בלי חשך.

ברחוב נטו צללי העצים, וביניהם רעדו אורות הפנסים. מרחוק המתה העיר. שם, מאחורי הרחוב השקט, נמצאת אושך-פארקוויי ואבטומובילים אצרים ורצים, ומאחורי אושך-פארקוויי רחובות אחרים ואנשים רצים הנה והנה. מי יודע כמה מהם רצים לבקש קצת פרנסה וכמה מהם מבקשים מקום לנות. לא טוב עכשיו שם בברוקלין ובניו-יורק. יש רבים הרעבים ללחם ממש. יש אנשים בני-גילו המבקשים עבודה ואין. יש אנשים הישנים לרגלי החומות הגדולות, ויש הבאים אל בניהם ומבקשים מהם עזרה. וכאן הוא האדון. הוא עוזר לילדיו. החדרים, כל החדרים, שלו הם. הרדיו המנגן שם עתה, שלו הוא. ואם ירצה, יצווה ויחדל הרדיו מלנגן. ואם ירצה, יכעס, והכל יצאו מכאן. וטוב לו בהרגשתו זו. למחרת הפוקר ישוב אל בית-המרקחת ותהיה לו פרנסה, ויבואו אליו אנשים לשאול לעצתו.

למראית עין עוד הרעה פנים רוגזות, אבל בלב שכנה חדווה. וכשאמרה לו בטי, כי היא חשה בראשה והיא הולכת לישון, היה צר לו על שהיא נפרדת עתה ממנו. טוב לו פשהיא עלי-דו. המרגוע גדול יותר.

ב

בהתבוננו בילדיו המבוגרים היו רעיונות מרעיונות שונים עולים על לבו. בן חמשים ושלש הוא כיום, אף כי בטוח הוא שבני-אדם חושבים אותו לכל היותר לבן ארבעים ושמונה. קשה לו לעצמו להאמין, כי כבר הגיע לגיל זה. בן חמשים ושלש הרי זה ממש איש זקן. כשבני-אדם באים לבית-המרקחת לבקש רפואה והוא שואלם על גיל החולה, עונים במשיכת-כתף: "אין הוא צעיר לימים עוד, כבר למעלה מארבעים". פיל מחבב לקרוא לו "אלד מן" ודזשאניט דיברה אליו לפני ימים אחדים על הצורך לקנות אבטומוביל ואף היא קראה לו "אלד מן שלי". מובן, כי לא דזשאניט היא הדורשת את האבטומוביל, אלא הוא, הוא, מייקלה, האריסטוקרט והראדיקאל שבמשפחה. אך הרי הוא לא יבקש בכבודו ובעצמו, אלא עושה את הדבר על-ידי אחרות.

כשנכנס אל החדר הגדול הרגיש, כי התחילו פתאום בשיחה שלא מן הענין. הבין שדיברו קודם עליו. בשעת הארוחה חייכה אליו דזשאניט ממש כבאותם הימים שהיתה מבקשת ממנו לקנות לה צעצועים. חייכה בעיניה, בשפתיה ובכל ראשה היפה. ככה וודאי מחייכת היא לבחוריה בעת שהיא מוליכה אותם שולל. פתיה! כאילו אין אביה יודע את הדברים האלה.

היא נגשה אליו אחרי הארוחה והתחילה לסלסל בשערותיו.

— אבא, שיבה זרקה כך, אתה אלד מן.

תהה. בלבו הוא כועס עליהם תמיד על שאינם נגשים אליו ואינם מדברים אתו, ועתה כשנגשה סלדה נפשו. למה? וודאי לא משום שקראה לו אלד מן. לא, לא משום כך. אלא משום שהפיר, כי היה כאן דבר ערוך ומחושב מראש. באופן כזה היתה נגשת אליו רק בשעה שביקשה דבר אשר לא יכלה להשיגו מאמה. כשרצתה לנסוע אל ההרים לשבועות אחדים או בשעה שרצתה פרדיו הגדול.

— דזשאניט, מה ברצונך? למה לך לבזבז את מרצך חנם? אמרי — ואמן או לא אתן.

הענינים האפורות והנוצצות של דזשאניט הונמכו לרגע. היא הסירה במהירות את ידה מראש אביה. נתפלפלה לרגעים אחדים. אך גם בכעסה עמדה הכן:

— ובכן, אבא, אם רוצה אתה שאדבר אליך בשפה פשוטה, אעשה רצונך. אני מתכוננת לדבר אליך זה זמן רב. חושבת אני שבושה וחרפה היא שלאנשים מבני מעמדנו אין אבטומוביל. הכל חושבים אותך לאיש עשיר. במשפחות אחרות עניות ממנו יש שני אבטומובילים, אחד בשביל ההורים ואחד בשביל הילדים. ולנו אין אף אחד.

יודע הוא, כי מייק הוא המדבר מתוך גרונה. זה הראדיקאל הגדול, הקומוניסט, החוצב להבות אש על כל המנצלים ואשר הוא עצמו לא עשה עוד כל עבודה, הוא רוצה באבטומוביל, ואם יוצע לו "פורד" או "שוורולט", הרי לא ירצה בכך, אלא דוקא ב"ביואיק" או לכל הפחות ב"אלדסמוביל". אז יוכל לנסוע במכוונה זו לנאום נאומים ולמצוא חן בעיני צעירות, יסע אתן, עם הצעירות הללו אל הגן וידבר אליהן בקולו האטי על אביו הקמצן והמנצל יתנה אהבים עם נערותיו ויספר בגנות אביו.

התרומם לווי פונק ממקומו ופרץ בצעקה על פתו:

— אין לי מכוונות בשבילכם. אין לי אבטומובילים. "אלד מן" אני ואתם צעירים, ואיני יודע למה אתן אני לכם אבטומובילים ולא אתם לי. איני יודע.

מייק יושב על-יד השולחן ושותק. מעשן במנוחה את מקטרתו ושותק. והפרת פניו עונה בו שידע מקודם מה תהי התשובה. פגרה, דיבר אליה קודם. וכך וודאי אמר לה:

— אל תהיי טפשה, דזשאניט. יודע אני את אבא יותר ממך. פואב לבו של קמצן זה בשעה שהוא נותן לך גלידה או מיסודה מבית-המרקחת שלו. ואת מבקשת ממנו שיקנה אבטומוביל?

ופניו מביעים נצחון: האם לא אמרתי לך? האם לא ידעתי למפרע? וצר לו לפונק שיצא מגדרו וצעק. לכל הפחות צריך היה לדבר בניחותא, כמו שמייק מדבר. ובכלל צריך היה עוד לחשוב על הדבר.

בטי נכנסה אל החדר והבינה מיד את הנעשה. היא רצתה כדרכה לטשטש את המחלוקת. קראה אליה את דזשאניט שתעזור לה להעביר כסא מפינה אחת למשנה. דזשאניט קמה ממקומה מבלי דבר דבר זכעברה על-יד אביה אף לא הפיטה בו.

פונק יצא אל המרפסת. קשה היה להשאיר בחדר עם מייק היושב ושותק.

תיכף יוציא מייק ספר ויקרא בו, ואז הרי מותר יהיה לו לכל הדעות לשבת ולשתוק. כי בשעה שהוא קורא יושלך הס בכל. אפילו כשגרו בנורפולק סטריט לא היה איש מעיז להפריע לו לנער שישוב וקרא. האם העייפה היתה דוחה את עבודתה עד שילך הבן היקר לישון, כי עתה הלא קורא ספר הוא. בשעה שהוא, לואי, הוכרח ללמוד בלילות אחרי העבודה הקשה של היום, לא שם איש לב אליו. ומה הוא הסוף? בסוף אינם מבינים את הדבר הפשוט בתכלית הפשטות, כי אנשים בגילם שאינם מרוויחים פרוטה אינם באים לבקש אבטומובילים מהאב. וביחוד פשרואים שהאב איננו לוקח אבטומוביל לעצמו.

בטי יצא אל הגוזוטר:

— מה קרה שם פינג ובין הילדים? למה בוכה דושאניט? מדוע אינך יכול לדבר אליהם כבך-אדם. הם אינם ילדים עוד, טיפש זקן.

— ובכן מה רוצה את, שאקנה להם "רוסל רויס" ואתן להם כל מה שיש לי ואילך לימי זקנתי לבקש נדבות? מהיכי תיתי, אם את מסכימה לכך, הרי גם אני מסכים. הבה נלך.

— אם אינך רוצה או אינך יכול, למה לא תבאר להם?

ועל-פי דבריה מבין הוא, שהבנים כבר פייסוה, את הטיפשה הזקנה. מעכשיו תדבר על לבו יום-יום והוא יגער בה:

— שמעי, בטי, אל תדברי אלי על הדבר הזה. אחת החלטתי ולא אשנה. לא אקנה להם אבטומוביל. אם רוצים הם באבטומובילים יקנו להם בעצמם. יעבדו, ירוויחו ויקנו.

— אבל אתה הרי יודע שאין עבודה.

— אם אין עבודה, אשריהם שיש להם אוכל ודירה, ובגדים, ודמי-נסיעה בתחתית.

— אבל יש דרגות-חיים שונות. ואל תשפח, כי צריך לחשוב על תכלית. בתכלית אלה נצחה תמיד. בתכליות אלה הצליחה להחזיק את מיימי בבית בלי עבודה עוד בהיותם ברחוב נורפולק ובחסכם פרוטה לפרוטתה. בטענותיה על תכלית הכריחה אותו לשלוח את דושאניט אל הקוליג'. תכלית היא תכלית. והנקל לכבוש לבו של אב יהודי בדברים על תכלית. אבל בדבר זה, פענין האבטומוביל, יתעקש. לא, הוא לא יקנה להם אבטומוביל. יודע הוא את כל הטענות והמענות, שבאבטומוביל חוסכים כסף, טוב הוא בקיץ לשם נסיעות אל ההרים וטוב הוא בחורף לשם ענינים מסחריים. וודאי טוב הוא, אבל כאן יש ענין של עקשנות ושל נצחנות. וסוף-סוף אי-אפשר לוותר על הכל. — קשה להבין — טענה בטי — וכי פיל מרוויח כפומ? לו יש אבטור מוביל ולך אין. ומה הוא הפלא שיש פאן קנאה. איך לא יקנאו אם כל פעם שיש צורך לנסוע לאיזה מקום מוכרחים לבקש את פיל.

פאן פקפקה רגע אם להוסיף דברים או לא, אבל סוף-סוף הוסיפה בלחש:

— וכלום חושב אתה שטוב לה לדושאניט לנסוע תמיד עם פיל? סוף-

סוף אנשים צעירים הם...

הטון לא מצא חן בעיני לואי. מעולם לא עלה דבר כזה על דעתו והוא

זו ממקומו.

— וכי חושדת את דושאניט... הלא היא לועגת לו תמיד...

בטי הרגישה שהגדישה את הסאה:

— לא, לא, לואי... אינני מתכוונת לשום דבר... חושבת אני סתם שאין כדאי. סוף-סוף יודע אתה, כי דושאניט יפה ואין צורך לעורר קנאה... לא כדאי.

ג

בימי הסתיו והחורף היה בא הביתה גם אחרי הצהריים. נוחים היו ימים אלה אחרי ימי העבודה הקשה בקיץ, עת נהפך בית-המרקחת לשוק. זוכר הוא את בית-המרקחת בעיירתו הקטנה, מקום שם היו נכנסים פיראט-הכבוד. זוכר הוא, כי בשעת מחלת אמו נכנס עם אביו אל בית-המרקחת וביד אביו נייר שעליו היו כתובות אותיות מוזרות. זה היה חדר גדול, נקי ומצוחצח, בקבוקים מכל המינים היו מונחים על האצטבות ומאזנים מבריקות כאריות אשר מעל לארון-הקודש. כל מיני צנצנות ותיבות קטנות התנוססו על המדפים ועליהן מודפקות פתקות לבנות ובדיו שחור כתובות עליהן אותיות פאותיות אשר על הפתקה שבידי אביו. האב הסיר מיד את פובעו והושיט את הפתקה לאיש גבוה ורציני העומד על-יד המאזנים. הוא עצמו עמד בחדר הגדול והנקי ולא ידע מה לעשות בידי.

ואפילו ברחוב נורפולק, במקום שם עבד עודנו נער, לא היו מוכרים מיסודה, והקונים רובם ילידי רוסיה ופולין היו נכנסים פיראט-הכבוד אל בית-המרקחת. ובדמיונו היה פונק רואה את עצמו כרוקח היושב בחדר גדול ונקי וסופר כל דיבור משלו ועושה את מלאכתו במתינות. כל אלה הדמיונות עלו בתוהו. נכנסים נערים ונערות וקונים "פאפטיקלס" ו"פודושיקלס" וגלידה ל"פייניטים" ולחצי "פייניטים", ויש ביניהם רבים העומדים על המידה, ותמיד עומד שאון בחדר.

— לא נתת לי די...

— הוסף קצת... אל תחוס. אין זה זהב...

— מהר נא, כי אין לי פנאי...

הנערות והנערים הנכנסים מתיישבים על מקומותיהם, כאילו היו נמצאים בבית-מרזח ולא בבית-מרקחת. ובצאתם אינם הולכים הביתה, אלא עומדים על-יד הפתח ומרבים להג, ולפעמים גם עומדים ושרים את השירים הטיפשיים שלהם. אָמנם אין הוא כשאר הרוקחים. אין הוא עומד ומחייך להם. ואם אחד הצעירים מתאונן על מידת-הגלידה, אינו מצטדק:

— אם אינך רוצה בכך, לך לך...

וכשמתאספים צעירים מסביב לבית-המרקחת ומרבים להג, הוא יוצא מגדרו ומגרשם. מובן, כי אין זה טוב לעסק כלל. ראשית, אין שומעים בקולו; ושנית, יצא לו שם רע ביניהם. "גרומפי" קוראים לו, ויש ביניהם המוסיפים: "פונקי-גרומפי", ואין זה נאה לו, וזה גם מזיק לעסק.

אך בימי החורף לא היה נרגז. כלו ימי הסודה והגלידה. אנשים נכנסים וקונים סמי-מרפא והוא לוקח את פתקת הרופא בידי וקוראה. לפי הפתקה ולפי הקונה הוא רואה גם את טיב המחלה. ויש אנשים השוהים ושואלים גם עצה. גם הרופאים נכנסים ומשוחחים אתו. רבים מבין הרופאים הצעירים נכנסים בכוונה, יודעים הם כי יכול הוא לשלוח אליהם חולים, ואם לא יועיל

לא יזיק. ורבים מהרופאים זוכרים עוד את ימי נעוריהם ומדברים אליו כדבר איש אל רעהו. כך נכנס הד"ר שרפין לפעמים תכופות. אפילו המנתח המפורסם זימרמן, המקבל מאות דולארים בעד ניתוח, גם הוא נכנס לפעמים. מדבר אליו כחבר, אווחו בידו ומטפח עליה בכפו, וכל האנשים עומדים סביב בירת-כבוד ובצאתו שואלים אם זהו הדוקטור זימרמן המפורסם. אין לואי פונק עונה בבהירות, אלא מגדנד בראשו, כאילו אין לו הבדל מי הוא האיש הזה. איש הוא איש. מה ההבדל? אמריקה היא ארץ חפשית. הכל שווים. כל איש עושה את שלו, כפי יכולתו, לפי כוחותיו ולפי כשרונותיו.

ובבואו הביתה יש והוא שוכב על הספה בחדר הגדול. בבית שורר שקט של אחר הצהריים. הם כאן שנים אנשים בששה חדרים גדולים, וברחוב גורפולק היתה משפחה גדולה בשלשה חדרים קטנים. לא היתה אז מנוחה. וכשמייק ודזשאניט אינם בבית, נמשך הלב אליהם. סוף-סוף אינם סתם הולכי-בטל. יודע הוא, פי וודאי מתעסקת עכשיו דזשאניט במוסיקה שלה, וגם מייק, מה שלא יאמרו עליו, הרי אין הוא מבין העומדים סתם ברחובות או על-יד בתי-המרקחת כמו בחורים אחרים ניו-יורקיים. מעולם לא רדף קדים כמותם. תמיד היה מעונין בדברים יותר חשובים. אָמנם, יודע לואי, פי מייק אינו טוב-לב, אבל כלום היה הוא, לואי פונק, טוב-לב? וכי באמת חשובים הם טובי-הלב? אילו היה הוא, לואי פונק, טוב-לב, היכול היה להיות בעל בית-מרקחת ולשבת ברווחה ובמנוחה בבית כזה? וודאי לא. במקום לשמור על הדולארים האחדים שהרוויח לשם תשלומים בקוליג', היה נותן את הכסף למשפחתו, כאחיותיו, ומה היה עושה עכשיו? גם הוא היה וודאי מוכרח לעבוד לעת זקנתו, או רע מזה: היה מוכרח לשלוח את ילדיו לעבוד ולבקש מאתם פרוטות... או, מי יודע, אולי היה גם הוא נאלץ כאלפי אנשים בימים אלה, לצבוא על פתחי העזרה הממשלתית. אילו היה טוב-לב? אולי טוב ככה. מי יודע, אולי ישמע עוד שמו של מייק בעולם? יודע הוא, פי כל החברים של מייק הללו את מאמרו ב"ניו מאסיס". אָמנם הנכנסים לבית-מרקחתו אינם קוראים את ה"ניו מאסיס", אבל הכל יבוא במועד הנכון. עוד זוכר הוא כמה היה מכבד את האנשים הכותבים בעתונים. קרא פעמים רבות את הדברים של בנו — והמשפטים הם כה יפים, והלב מתרחב משביעות-רצון ומגאווה.

טובה המנוחה בימות חורף אלה. בחוץ נופל שלג, ואנשים מתכופפים ונחפזים והאֶבְטוּמוֹפִילִים מתנהלים בעצלתיים ושרשרות הפרל על צמיגיהם מעכסות על הרצפות המושלגות, ובעתונים מסופר על אנשים שקפאו בקור... ואנשים כמותו, כלואי פונק, עומדים מהבוקר ועד הערב ומנקים את השלג ברחובות ורועדים מקור, ורוקעים ברגליהם כדי להתחמם קצת. ורבים-רבים בין אלה אנשים באים בימים, בני-גילו. מי יודע, אילו היה טוב-לב בהיותו צעיר, היה גם גורלו הוא פגורל האנשים האלה. היה מוכרח להעמיד את השעון המעורר בחדרו ובבוקר השכם היה מוכרח להתלבש חיש מהר ולרוץ אל מקום העבודה ולטאטא את השלג, כמו שהיה רץ בוקר-בוקר בהיותו נער אל בית-המרקחת לשפשף את הבקבוקים. אבל אז היה נער צעיר והיה מלא כוח ומלא תקווה. אבל כמה קשה היה לו לעשות זאת עכשיו. הרי אין הוא

צעיר עוד. ואם להודות על האמת, הריהו כבר זקן, בא בימים... אָביו, כשהגיע לגיל של אַרבעים וחמש, היה איש זקן וחלש. וכאשר היה בן חמשים מת. ומוכרח הוא להודות, שלא הצטער הרבה. ועכשיו הוא עצמו, לואי פונק, בן חמשים ושלש, וגם מייק וודאי לא יצטער. ואולי ישמח. תהיה ירושה, יהיה חפשי לנפשו, יוכל לקנות יותר מאֶבְטוּמוֹפִיל אחד. ופיל ישתדל לסדר הלוויה יפה ב מ ר כ ז ויתעסק וירוחץ הנה והנה ויחשוב את עצמו לאיש חשוב. ודזשאניט ומיימי תבפינה קצת ותחדלנה. ודזשאניט תחשוב אם יפה מראה פניה בשעה שהיא מעמידה פנים עצובים ובוכים.

עם התעורר מחשבות כאלה היה עצב משתרר לזמֶרְמָה בבית הגדול והשקט. אך גם טוב היה. טוב היה להנתן לזמֶרְמָה להרהורים כאלה. בשעת העבודה אין פנאי לחשוב, אין פנאי להרהר, ובימי עבודתו ובימי לימודיו גם אז לא יכול להרהר. זוכר הוא, פי תמיד התגעגע אל עצב של הזיות. יש בהם גם ברגעי-עצב אלה משום הרחבת הדעת.

שומע הוא את רשרוש העתון של אשתו, ויודע הוא מראש מה תאמר ומה תעשה. והנה היא קמה ממקומה, מסירה את משקפיה ובקולה הרך והזקן אומרת היא לו שוב אותם דברים:

— לואי, אולי תשתה כוס תה, טרם תלך. קר היום. תתחמם קצת.

— מילא, יהי כן... פוס תה.

הם יושבים שניהם אל השולחן, והיא מתחילה את שיחתה על הילדים. יודע הוא, פי תתחיל לדבר בקרוב על האֶבְטוּמוֹפִיל. אבל אין עוד פעם ואין עוד רוגז, ומדוע באמת לא יקנה להם אֶבְטוּמוֹפִיל? ומדוע יהיו הם גרועים מאחרים? הרי יש לו. וגם הם יודעים זאת. יודעים הם, פי על-פי האומדנה יש לו כחמשים אלף דולאר, והאמת היא שיש לו עוד יותר מזה. גם בבית-הדואר יש לו כסף. ואָמנם דבריה הם הדברים שחשב עליהם:

— לואי, החשבת כבר על אֶבְטוּמוֹפִיל? אָמרה לי דזשאניט, פי אפשר לקנות אֶבְטוּמוֹפִיל יפה בזול.

ובתוך לבו הוא מספיק לה, אלא מתוך הרגל אינו רוצה שתנצח בבת-אחת: — אַל תבלבלי את המוח באֶבְטוּמוֹפִילים. עוד מקרה-אסון חסר לי. האֶבְטוּמוֹפִיל היותר טוב בשבילי הוא הרפכת.

קולו מתרכך קצת והוא מוסיף בצחוק את הפדיחה שהוא אוהב להשמיץ תכופות:

— למה לך לנסוע באֶבְטוּמוֹפִיל העולה בשבע מאות דולארים, אם יכולה את לנסוע ברפכת התחתית העולה ברבבות דולארים. ובטי מרגישה בטון הרך ויודעת היא, פי לא קשה יהיה לדבר על האֶבְטוּמוֹפִיל:

— הנה גם עכשיו, למה לך ללכת אל קרון החשמל במג-אָויר כזה? אילו היה לך אֶבְטוּמוֹפִיל, פי אָז קיתה זו נסיעה של רגעים אחדים. ויודע הוא ויודעת גם היא, פי סוף-סוף יקבלו הילדים גם את האֶבְטוּמוֹפִיל, אָף-על-פי שגם אָחר כך ימשיך הוא עצמו לנסוע בקרון החשמל אל בית-המרקחת, כמו שקבלו את הרדיו המחובר אל פונוגראף העולה למעלה מאַרְבַּע מאות דולאר ואשר הוא עצמו אינו משתמש בו אלא לעתים רחוקות מאוד.

ובתכוננו לצאת מן הבית, בעמדו במסדרו, הוא שומע את קריאת בטי מרחוק:

— נעל את הערדלים וקח את הסוכך. שוב נופל שלג בחוץ.

ד

הילדים היו וודאי מקבלים את האבטומוביל אלמלא מחלתה הפתאומית של בטי. הדבר קרה באופן פתאומי כל-כך, עד שלא הספיק פונק להתרגל למחשבה שבמהירות כל-כך רבה ישתנו חייו עד היסוד.

ומעשה ובא הביתה פעם אחת אחרי הצהריים. כדרכו תמיד שהה קצת עלי-יד המבוא במסדרון בטפלו בקיפול הסוכך. לא הגיעה אליו ההמולה הרגילה של צעדי בטי. פעם במקצת. יום קר כזה ועליו לשים את ידו בכיס ולבקש את המפתח. סוף-סוף הרי היא יושבת כל היום בבית חם והוא עובד ונוסע. בשעה שהיא שומעת את צעדי הילדים היא רצה תיכף. כאילו בית זה שלהם הוא ולא שלו. וכן נכנס אל הבית מפלי לצלצל, ובלבו כעס ורוגז. אך איש לא בא לקראתו. מה קרה לבטי? במוגזאיר שפזה לא תצא אל החנויות. ולמה דוקא תבחר בשעה זו שהוא בא הביתה? ולפתע פתאום הגיעה אליו אנחה מחדרה. הוא נכנס אל החדר בחפזה ומצא מפרפרת בכאביה. מיד ראה שאין זו סתם מחלה. לפי כל הסימנים הפיר, שזוהי דלקת חריפה של הוורדה. מיד טלפן לרופא.

ועד שבא הרופא בדקה הוא עצמו ודיבר כדרכו בתרעומות:

— למה לא טלפנת? איה הילדים? למה לא טלפנת למיימי?

— אין דבר, לואי. לך ונוח קצת. הרי עיף אתה.

עיניה הקטנות והחומות הזהירו ברוך אהבה. פניה הרחבים התפוצצו מפאב. וכשהונח לה רגע, חייכה שוב בטוב-לב.

וברגעים אחדים אלה הרגיש פתאום, כי אשה זו יקרה לו מכל, כי היא חלק ממנו. ורעיו נצנץ ודקר במוחו: האפשר כי אשה זו תמות והוא ישאר לבדו בלעדית?

ברגעים מועטים אלה נדמה לו פתאום כאילו הרגשות גדולות ורבות עברו וטסו במוחו. אשה זו שאיננה יפת-מראה, שענינים לה חומות וקטנות וקצרות-ראי ואשר פניה רחבים ומקומטים ומחוסרי הבעה, אשה זו שמיימי לא אהב את גופה פאהוב צעיר את צעירותו וגם עכשיו איננו אוהב אותה, — אשה זו נעשית חלק מחייו עד כדי כך, שעצם נצנוץ הרעיון של אפשרות מותה בוקע את מוחו. עם מי ישאר? מי אתו? הוא אינו צעיר עוד. ולמה נקשר אליה כה? נשא אותה לאשה מפני שכדאי היה לו הענין. היה לה קצת כסף והיתה לה עבודה והיא היתה גם קרובתו של בעל בית-מרקחת גדול. ולכן נשא. ואם לא חטא עם נשים אחרות הרבה, הרי תמיד היה מתגעגע עליהן, על הנשים האחרות, ואותן הנשים הספורות שבא אתן במגע באופן עראי, הרי עומדות הן בהיותו פעמודי אור. בשנים האחרונות לא בא במגע עם כל אשה, אבל עיניו היו עוברות על הגופות והרגלים הצעירות של הנשים שראו. ולא רק זה, מתי חשב על אשתו עד כה? היו עוברים ימים שלמים בבית-המרקחת והיא לא תפסה שום מקום במחשבותיו. היה חושב עליה רק

בשעה שהיה רואה אותה. איך אפשר שאשה זו קטנה, זקנה ומכוערת, קשרה אותו אליה עד כדי כך שבלעדית מתנפצים כל חייו לרסיסים?

הרבה היה חושב פונק בימים שבאו אחר כך על הרגעים הספורים האלה עלי-יד מטת אשתו. שני ימי המחלה והרופאים, וההלוויה, והבכי של הילדים, והנסיעה אל בית-הקברות היו מהולים אהבה וכעס, — איך אפשר הדבר, שאשה זו, הזרה לרגשותיו בחייה, פבשה את פולו במותה, פבשה אותו עד כדי כך, שכל מהלך חייו הולך ומשתנה?

זמן מועט ארכה מחלתה. הכל עבר כבמערבולת, מהר-מהר. בכי וצעקה, וחפזות, וריח בית-החולים, והפנים הקרים של מייק, ומיימי המתייפחת, ופיל המתעסק בריצניות בהלוויה. ובתוכם ההרגשה הנוראה, כי הנה עבר הפל ולא נשאר לו דבר.

תהה פונק עד כמה גדלה השפעת פיל אף על מייק הראדיקאל. הוא אף לא היה מבקשה, אבל פיל הצליח. הכריח את מייק קרהפנים לחזור על הקדיש. מלה במלה אחרי השמש. מבלי לשאול את פיו הביא גם מנין לתוך הבית, ובשעת כל תפילה היה פיל מוציא את הסידור בו היה כתוב הקדיש באותיות אנגליות, ומייק חזר על המלים בהברות אנגליות רחבות, ואנשי המנין מביטים איש אל רעהו ובאין רואה זורקים מבטי לעג.

ימים ארוכים היו ארבעת הימים של ימי ה"שבועה" אשר לא הלך אל החנות. ביום הראשון אחרי מות בטי ישבו כולם איש בחדרו והיו מתאספים רק בשעת הארוחה. אליו, אל לואי, באו רק אנשים אחדים. בא ד"ר שרפין, באו שני יהודים שכנים בעלי בתי-חרושת לבגדים ודיברו על אבדות שאינן חוזרות, ושכך הוא דרך העולם, והוא לא ידע מה לומר להם, וגם הם הרגישו את הזרות המתוחה ולא שהו זמן רב. פיל סידר את כל עניני הבית, שכר גם אשה שתבוא ותבשל את הארוחות. וכשהיה פיל בבית נתעוררו כולם לזמן-מה. היה מתהווה אז קשר בין לואי פונק ובין ילדיו. אבל אחר שהלך פיל השתררה שוב ריקניות. ביום השני והשלישי באו חברים גם למייק וגם לדזשאנט, אבל הם נכנסו לתוך חדריהם ולואי נשאר יחידי. וקשה היה לו להיות יחידי. מיד היה בא ונתקע בלבו אותו הרעיון על אשתו, שהיתה יושבת פה ומכניסה ענין לתוך חייו ומקשרת אותו אליה. הקולות שהגיעו מחדרי הילדים הרגיוהו. מדוע לא יבואו אליו? מדוע לא ידברו אליו כמו שהם מדברים אל חברים? כמה פעמים ניסה לגשת אליהם ולהכנס אתם בשיחה, אך הדברים כאילו נשארו תקועים בגרון ולא יצאו חוצה. נפתח לפניו חלל אשר אין לעברו.

ולמרות איהנעיות באמירת הקדיש, טוב היה כשבא מנין היהודים המתפללים ונתמלא הבית המולה. סוף-סוף דיברו, מלמלו בשפתים, עשו משהו. וביום הרביעי פשהודיע מייק לפיל שהיום הוא היום האחרון שהוא אומר קדיש, וכי למחרת מוכרח הוא ללכת מן הבית, התפלל פונק בלבו שישפיע פיל על מייק להשאר. הוא עצמו לא רצה להתערב. כי תמיד היה מבזה טקסים אלה בעיני הילדים.

פיל טען כדרכו בהמולה ובהתלהבות. בחדר מייק דוברו הדברים, אבל פונק שמע היטב את השיחה:

— יהודי הוא יהודי. גם הגויים מקיימים את הטקסים שלהם. ולמה לא תקיים אתה?

— אבל אני אינני איש דתי. כל הטקסים האלה אינם בעיני ולא כלום. מילא, אם גוי אתה, היה גוי, אבל עליך לעשות זאת לכבוד אמך. הרי לא תתפייש לחלוק לה את הכבוד האחרון.

— אבל כיצד אקיים פיבוד אם באמירת מלים שאינני מבינן?
— ובכן, מייקל, אתה החכם מכל האנשים. והרי אנשים חכמים ממך וגדולים ממך אומרים קדיש. קראתי בעתונים, כי גם השופטים הראשיים של ארצות-הברית וגם הגוברנור של ניו-יורק והגוברנור של אילינויס, שים לב, ניו-יורק ואילינויס, המדינות היותר גדולות בארצות-הברית, גם הם אומרים קדיש. רק אתה, מייקל פונק, אינך יכול לומר קדיש.

— חדל, פיל, מהשופטים והגוברנורים שלך. אולי תביא לי גם ראייה מבריונים עשירים ההולכים אל בתי-כנסת. ואני, אומר לך את האמת, איני בטוח אפילו אם אבא שלי אמר קדיש כשמתו עליו אביו ואמו. והוא יודע את הדברים הכתובים בקדיש.

— זוהי הצרה שאינך לא לימדך אף את הדברים הפשוטים האלה. כל הצרה היא שהאטיאיסטים מביאים הנה את האדיאיות שלהם מאירופה לאמריקה.

וכשבאו אנשים באותו יום להתפלל, פי לא הספיק פיל לומר להם שיחדלו, ציוו על לואי לומר את הקדיש, ודמעות עמדו בגרונו והצטרך למהר באמירת הקדיש שלא יראוהו בוכה. וצר נעשה ללבו על שאין הוא כאחד היהודים האלה, על שאיננו יכול לשבת ולשוחח אתם כשוחח איש אל רעהו. זוכר הוא שקרה מקרה מות ברחוב נורפולק בבית אביו. אחד מאחי אביו מת. ואנשים כאלה באו אז והשתתפו בצער השתתפות ממש, ודיברו על כל מיני דברים, והבית היה יותר מלא מאשר בימים רגילים והיתה חממות. ופה, בבית הגדול הזה, אין כלום. וכשאנשים אלה יוצאים מן הבית, איש לא נשאר. הכל זר. ואולי צודק פיל שכל זה אשמתו היא. אפשר. הרי במשך כל ימי חייו התרחק מכל וכל, אפילו מקרוביו. איש לא בא אליו. כלום אשמתם היא?

ולמחרת לא יכול להשאר בבית. גם דושאניט הלכה לה עם חברה, וקשה היתה הישיבה בבית. הוא נכנס אל בית-המרקחת והוקל קצת. אנשים נכנסים ויוצאים ואחדים מקוני-התמיד עומדים ושואלים. אלה היו שאלות תפלות וחסרות-ערך:

— בת כמה היתה?

— החלתה זמן רב?

— ובכן לא סבלה הרבה?

— סוף כל אדם למות.

— לא טוב בגיל זה בלי החבר היחידי בחיים.

ידע פונק, כי אלה הם דברים מן השפה ולחוץ וכי בצאתם מבית-המרקחת ישפחו אותו ואת אשתו, ובכל זאת טוב היה.

אך לא נעים היה להשאר כל היום בבית-המרקחת, ובפרט פשיקשהו העוזר שילך והבטיח לעשות את כל העבודה בעצמו:

— לך, מר פונק, הביתה. לך לך... אשתדל לעשות את כל העבודה. אל תפחד. הכל יהיה בסדר. אין להשאיר את הילדים יחידים באטון פזה.

— הילדים יחידים. — משהו צחק ודקר במוח. אבל אי-אפשר היה להשאיר. לא נאה בפני העוזר, והוא חזר הביתה. ישב על המרפסת על מקומו הרגיל. תמיד יושבת היא, פטי, למולו וסורגת פוזמק או קוראת עתון. ועכשיו איננה. האפשר להגיד שמתגעגע הוא? אפשר מאוד, שאלה הם געגועים ואפשר. מאור שיותר מזה. מנסה הוא לעצום את עיניו ולהרגיש את קרבתה, לרחוש אליה אהבה, אהבה לאשה זו שבילתה אתו את רוב ימי חייה ואת רוב ימי חייו הוא. לא. אין זו אהבה. על כל פנים לא אותה האהבה במובנה הרגיל שרוצה האיש לתפוס את האשה בזרועותיו ולחבק ולמסר לה. אבל מי יודע, אפשר שזוהי אהבה מסוג אחר. אולי זוהי הרגשה יותר גדולה ויותר חזקה מאהבה, הרגשה שעדיין לא ניתן לה שם. הנה היא איננה פה, והכל חסר. הבית אחר. המרפסת אחרת. הרחוב אחר. העץ עבות-הענפים אחר. כולם נתרקנו מתכנם הקודם.

הישיבה במרפסת נעשתה קשה עליו. צליל שפשוף פלים בא מן המטבח. אשה באה בימים שם. כמו פטי. משפשת היא את הפלים. אך הצליל ריק. ופתאום תקפחו רצון עז ללכת ולראות את חדריו. ללכת מחדר אחד אל משנהו. המבקש הוא משהו? שטות. ובכל זאת ילך נא ויראה.

הנה חדר-האורחים. וכי כמה אורחים קבל בביתו מיום היותו בעל בעמיו? כמה אורחים קרובים אליו שהיה נהנה מחברתם ואשר הם גם הם לא באו סתם לצאת ידי חובה? ומדוע היה הפל שונה שם ברחוב נורפולק? לא היה שם חדר לאורחים, אבל הבית היה תמיד מלא שאון והשתתפות בצער ובשמחה. לא היתה המשפחה גדולה, כמשפחתו הוא, ובכל זאת היתה גדולה. תמיד היו באים דודים ודודות, חברים ורעים. הוא זוכר יפה את הבית. צעיר לימים היה אז. אביו ואמו ושתי אחיות. גם אחת האחיות מתה כבר, אף פי אל הלוויתה לא הלך. היא איפדה את עצמה לדעת מרוב עוני ודחקות. וכנראה האשימו אותו, את לואי אחיה. האשימו אותו מפני שלא רצה להיות ערב על שטר של הלוואה. וכי לא ידע מה זאת אומרת לחתום? הוא ידע היטב פי הפסד יאבד. אבל ענין ההלוואה והריב באו אחר כך, אחרי שעבר אל ברוקלין לביתו המרווח על-יד אושן פארקוויי. באותה שעה ברחוב נורפולק עוד חיו יחד. היתה זו דירה בקומה התחתונה. מתוך הבית היו נראים כל העוברים והשבים. וכל שכן וכל מכר היה נכנס תכופות אל הבית ולפעמים אף אוכל ושותה. אחות זו שמתה היתה מדברת בקול רם וגוערת בכל אחד ומגישה אוכל לכל אחד. טוב-לפה הורגש אף בגערותה. לא היתה שם מחיצה בין הבית בקומה התחתונה ובין הרחוב, ובין העולם. כאילו שררה שותפות. כל אחד מבקש משכנו, הולך רכיל בשכנו, גוער בילדי שכנו ושמח בשמחת שכנו. וכאן בבית הגדול הזה על-יד אושן פארקוויי, מי יש כאן אתו? מי בא אל הבית הגדול הזה? מי קרוב לו פה?

הוא זוכר את דבריו לאחיותיו שהיו באות לבקש הלוואות ממנו, עד... שחדלו. ובאמת צדק. אך מי יודע, אפשר לא צדק? אפילו הלוואות קטנות לא רצה לתת להן. זה היה אז ענין של פרינציפ.

— אמריקה היא זאת — היה אומר להן — כל אחד עובד כאן לעצמו. יש לי משפחה משלי ודאגות משלי.

— משפחה משלי — עם מות בטי זר הוא למשפחתו. נחרת בזכרונו הביקור האחרון של אחותו הבכירה. זה היה זמן מועט לפני מותה. ביחוד פעם על שדיברה בקול רם פדורשת, כאילו את שלה באה לדרוש. לכאורה לא אמר לה דברים קשים, אבל פנראה, שקולו ואופן דיבורו הכעיסוה. היא דיברה בקול רם והתרגזה ולכן התרגז גם הוא.

— אין זה רחוב נורפולק — אמר אז — אל תצעקי כאן. אמרתי לך פעם, פי אינני חותם. זהו הפרינציפ שלי.

לעולם לא ישפח את המאורע. עמדה רגע ושקתה וירקה בפניו:

— אני יורקת עליך ועל הפרינציפים שלך ועל אושן פארקוויי שלך. ירקה בפניו בשאט נפט ויצאה מן הבית. אחרי צאתה התרוצץ כמשוגע והתפייש לספר את הדבר לבטי. ומה היה אילו היה מייק יודע שאחותו ירקה בפניו. בנו מייק זה, אשר בשבילו הוא עובד יומם ולילה, והוא עצמו אינו עושה דבר, ממש לא כלום. מייק הולך יום-יום לאספות. מייק שייך לאגודות. מייק חכם ממנו, מאביו השוטה, לואי פונק. פן, לואי פונק, טיפש אתה, שוטה. זקן ושטה. לואי פונק, זקן שוטה, לא השתייך לאגודות, חסך את הכסף מקרוביו. כל חבריו התקרבו לאנשים ורק הוא התרחק. אמר לעצמו פי פרינציפ הוא זה. גם הסירוב לתת את החתימה לאחותו פרינציפ היה. גם הסירוב ללכת בראש-השנה וביום-הכפורים אל בית-הכנסת פרינציפ היה. ומתוך פרינציפים כאלה נשאר. הבית מרווח וריק. והוא, לואי פונק, איש על-פי מראהו לא טיפש כלל, מתהלך עזוב מחדר לחדר. פיל רובינס לא יהיה בודד כמוהו. מייק לא יהיה טיפש כמוהו. דזשאנט מתהלכת תמיד עם בחורים ובחורות. יש להם משהו. שייכים הם למשהו. והוא, עובד ועובד, ולמה? התהלך מחדר לחדר. הנה גם חדרו של מייק. והנה גם חדרה של דזשאנט. ספרים מונחים על המדפים ועל השולחן. פה ישבו גם אתמול ודיברו. דיברו פה יחד והוא היה יחידי. החדרים גדולים, הבית גדול, הרחוב שקט — והוא יחידי. ואיך נעשה עזוב פה? בשל אשה אחת, בשל בטי. והיא הלא כליכך רחוקה ממנו. הוא משתדל להעביר את דמותה מלפני ימים רבים עת היתה צעירה לימים ובשום אופן איננו יכול להעביר לפני עיניו דמות יפה שאפשר להתגעגע עליה. לא, לפניו עוברת דמות אשה באה בימים היושבת וקוראת עתון וסורגת ומדפרת טובות על הילדים ומגישה אוכל. ומה נתרוקן הבית עתה, פשהלכה ואיננה.

הוא נגש אל הארון והתחיל מבקש את התמונות. כדאי לראותה עוד הפעם, את בטי. אך נשמע קול אנשים על-יד הדלת. הוא שמע את קולה הצעיר של דזשאנט, מיד סגר את הארון בחפזו ויצא אל המרפסת.

ה

לואי לא התערב בעניני הבית. הוא ידע רק אחת: עליו לתת סכום ידוע להוצאות. ובספר לו אשתו על הוצאות ומחירים לא היה משים לבו לדבריה. — זוהי השיטה האמריקאית — היה אומר — שלי שלי ושליך שלך.

גם פורד נתעשר בשל חלוקת העבודה. את אל תתערבי בעניני בית-המרקחת ואני לא אתערב בהוצאותיך.

רק בנוגע להוצאות גדולות היו באים אליו. מהנעשה בהנהגת הבית לא ידע דבר. אפילו כוס תה לא לקח מעולם בעצמו. לא ידע איזה כותנות הן שלו, איזו חולצה שלו. ועתה היה אובד עצות.

בבואו הביתה היה מתעצל לבקש את הסנדלים וכן היה מתהלך, שלא לפי הרגלו, בנעליו הפכדות. ואם גם היתה משרתת בבית לא נתרגל לבקשה. המבשלת הזקנה הלכה ובמקומה באה נערה אירית צעירה וזקופה, גמישת-גו וכחולת-עיניים. ולא נעים היה לבקש ממנה את התה או את הקפה. זה היה תה אחר, כעין התה הניתן על-ידי אחת המלצריות בקאפטריה. כל ימיו רגיל היה שיגישו לו בלי בקשה וכשהצטרך למשהו לא ביקש, אלא רגז וגער. והנערה המשרתת יראת-מפניו והשתמטה ממנו, וכל פעם שביקשה לא נמצאה לו. אך עיקר הקושי בא בענין ההוצאות. מעולם לא ידע כמה מוציאה בטי על צרכי הבית וכמה היא נותנת לילדים. הוא ידע פי מרווחיו אין ביכולתו של פיל להחזיק אבטומוביל וכן ידע גם פן שלא רק על שמלות ובגדים מוציאים הילדים כסף, אבל על-פי הפרינציפ שלו לא שאל. ובסתר לבו היה מחזיק לעצמו טובה על כך:

— גם את עבדת, גם את עמלת — היה אומר לבטי. — את בבית ואני בבית-המרקחת. שותפים אנחנו.

סוף-סוף אין הוא איש רע. ומה ששייך לאחרים שלהם הוא.

בימים הראשונים סמך בכל על פיל, אשר סידר את עניני ההלוויה ועמד על המקח עם הקברנים.

— שש מאות דולארים! — צעק פיל. — הרי זו גנילה ממש. חברי

המרפז משלמים בעד מקום יותר טוב מזה פחות ממאתים דולאר.

— ובכן הרי משלמים אתם במשך כל ימי חייכם — השיבוהו הקברן. —

לא ראי אנשים השייכים לאגודה כראי אנשים שאינם משלמים פרוטה כל ימיהם. צא וחשוב כמה שלמת במשך ימי חייך באגודה ותראה ותבין שאין אנחנו מקבלים יותר מדאי.

וכשפיל הצליח להוריד חמשים דולאר, שמח לואי, אך בלבו פנימה הצדיק את הקברנים.

התלהבותו של פיל נשאה חן בעיניו. אמן, הוא לא אהב ביותר את מראה פניו, לא אהב את עיניו הרטובות והמבריקות, לא אהב את כפות ידיו הרפות והילוכו המרקד. בעומק לבו כיבד יותר את אדישותו של מייק. אבל על בחור זה אי אפשר לסמוך. ואילו פיל היה מרבה שיחה ופונה בדבריו לכל, למייק, לדזשאנט וגם לו, ללואי. ובאופן דיבורו הידק קשרים ביניהם. נדמה היה לשעה קלה כאילו הכל משתתפים בשיחה אחת.

וכה עברו השבועות הראשונים. דזשאנט נגשה פעמים אחדות וביקשה כסף לצרכיה והוא נתן לה מבלי לשאול שאלות. אך לא כן מייק, שלואי קרא לו:

— מייק, גש הנה.

— מה יש?

— מייק, הרי וודאי יש לך צורך בכסף.

— וודאי.

וודאי זה לא מצא חן בעיני האב. אלמלי היה מפיר לפחות תודה לו. חשב שעתה יוכל לדבר איתו על צרכיו, אולי יציע לו משהו בנוגע לעבודה. אך מייק עמד לפניו קר וזר. אז הוציא האב שטר של עשרה דולארים, הרהר רגע קל והוסיף עוד שטר אחד:

— האם זה יספיק לך לפי שעה?

מייק מלמל בשפתיו. הוציא את מקטרתו, תופף עליה וכבש בה את עיניו. הרגיש לואי, פי משהו אינו כסדר בבית. בשעת האוכל היו פני מייק מרופזים ורחוקים, ודושאניט הביטה עליו מפעם לפעם באלכסון, כאילו היו דברים ביניהם. ואחרי הארוחה דיברו ביניהם בחדרו של מייק. הקול של מייק היה רציני ובטוח וקולה של דושאניט מתמרמר ומצלצל. למחרת, כשבא הביתה לארוחת הצהרים התפלא מאוד כששמע את קולותיהם של מייק ודושאניט בחדריהם. לא היו רגילים להמצא בבית בשעה זו. ובשבת פונק אל השולחן לאכול את ארוחתו באה דושאניט וישבה לפניו באופן מזור. היתה זו ישיבה מעשית ורצינית, כאילו החליטה לעשות דבר יוצא מן הכלל.

— אבא, באתי לדבר אליך.

— טוב מאוד, דושאניט. אני רוצה תמיד לדבר אליכם, אלא שאתם אינכם בבית.

— מוכן שאיננו בבית. אין אנו ילדים עוד, ואין אנו יכולים לשבת בבית. לואי הביט על פתו היפה וליבב אותה בעיניו. סוף-סוף בת נחמדה היא. וגם מיטיבה דבר. אלא קצת יותר מדאי חוצפה לה לנערה, שאביה נותן לה את כל מחסוריה.

— ובכן, דושאניט, מה הדבר? היש לך צורך בקצת כסף?

— כן, באתי לדבר אליך בענין הכסף.

— אם כן, כל הרצינות הזאת למה? וכי ביקשת ממני ולא נתתי לך? ולמי כל רכושי אם לא לכם?

לואי התרפך קצת. סוף-סוף הרי באה עתה לבקש ממנו. קודם היתה מבקשת מאמה. קודם לא ידעו כל דאגה. את הכל היתה אמה מגישה להם. עתה עליהם לבקש.

אך בקולה של דושאניט עדיין היתה כל הרצינות, ונדמה, גם כעס. וכי למה כועסת היא, הטפשנית? הכל יסתדר.

— אבא, באתי לדבר אליך... לא ילדה אני עוד... אני אשה מבוגרת... וגם מייק מבוגר... אין אנו יכולים לבקש מאתך כל פעם כסף. עלינו לדעת מה שייך לנו.

לואי נתפלפל קצת. ואולי היא צודקת באמת. סוף-סוף זהו סדר טוב. ידעו כמה הם מקבלים וידעו כמה אפשר להם להוציא בכל שבוע.

— טוב מאוד. אך מנין לי לדעת כמה לתת לכם? כיון שאתם רוצים בכך, נקרא גם את מייק ונשאל את פיו.

דושאניט קראה למייק שבא מיד וכתמיד היה שותק ומרופז.

— ובכן, ילדים, בכמה יש לכם צורך? אל תתביישו. אמרו ואתן. גם לאמא הייתי נותן ככה. ידעתי, כי היתה שותפת לי ולא ביקשתי ממנה

חשבונות. ובכן נתחיל מהבכור. אל תתבייש, מייק, בכמה יש לך צורך לחודש או לשבוע? אמור, אל תתבייש. סוף-סוף בך יחיד אִתָּה לי. אין זו אשמתך שבאמריקה שורר עתה משבר, אך לא לעולם משבר. אמריקה יצא תצא מן המצר. אמריקה איננה אירופה.

הוא הרגיש, שמדבר הוא הפעם שלא כפי הרגלו, יותר מן המידה. אבל מבטו המרוכז של מייק בלבב אותו לרגע ומוכרח היה לדבר.

מייק הביט מגבוה על אביו ודיבר בקול נמוך וברור:

— אני רואה, אבא, שלא הבינות את דרישת דושאניט, ואולי לא בררה יפה. לא טוב לנו, לי ולה, לחיות בבית הזה. דרכיך אינן דרכינו, השקפותיך אינן השקפותינו. אם נחיה יחד נהיה כצנינים איש בעיני רעהו. כל האטמוספירה של החיים האלה מחניקה אותנו.

— ובכן?

— ובכן? רוצים אנחנו לחיות במאנהטן. דושאניט תלמד מוסיקה ואני אעסוק בכתיבה. באווירה זו אינני יכול לכתוב. עלי להפגש עם אחים לדעת ולספרות.

בלב האב נתקשר פעם עכור. לא טוב להם אתו. אווירה אחרת. לא טוב הוא בשבילו, בשביל מייק בנו. אבל הוא לא יכעס.

— וכסף יש לך לשם זה? או אולי תקנה את בנין ה"אמפייר סטייט" במאנהטן?

— על הכסף עלינו לדבר אתך. לשם כך באנו אליך. תן לנו סכום הגון בבת-אחת ולא נצטרך לבקש ממך קימעה-קימעה.

לואי התאפק. איזו חוצפה! "סכום הגון" הוא מבקש. פנראה, יחשבהו לסמרטוט. ומה הפלא, הרי תמיד מלאו את חפצם.

— וכמה זה, לפי דעתך, "סכום הגון", מייק?

— סכום הגון הוא, שנוכל לחיות עליו במשך שנתים, ובמשך הזמן אולי נסתדר ולא נצטרך לבקש עוד את עזרתך.

ובכן, זוהי המטרה שלהם של האידיאליסטים, לעזוב את האב הזקן לאנחות ולא לראותו לגמרי. לא. דוקא להכעיס ישבו אתו. אילו היה להם כסף משלהם, לא היו אפילו באים לראותו. מייק הסופר, הראדיקאל, אין לו עסק עם אביו. ואם בז הוא לאביו, מנין לו החוצפה לבקש ממנו את כספו שעבד עליו בזיעת אפיו? אחיותיו עבדו עליו בנערותו ובכל זאת לא דרשו בחוצפה כזו. וכשביקשו לא נתן. יקרה היתה לו אחותו ממנו, ממייק בעל הפנים הגאים. צריך היה לירוק בפניו כשם שירקה אחותו בפניו הוא.

— ובזכות מה אתם מבקש את הסכום לשנתים?

מייק החליק בידו על מצחו הרחב, דפק על מקטרתו באצבעו וחייד:

— בזכות מה? אמרת, כי אמא היתה שותפת לך?

— אם כן?

— אִתָּה אומר תמיד, שאלמלי אמא לא היית יכול לרכוש את כל העושר.

הלא כן?

עד מתי יתאפק? מה זה כאן? מייק בא לבקש ממנו כסף ועוד ידבר אליו כשופט. וכי מי שמו?

ומייד המשיך: — ובכן, אם אמא היתה שותפת ואם היה לה חלק, הרי אחרי מותה עובר חלקה אל הילדים. איננו מבקשים ממך את כל כספה, אבל אנחנו אנשים מבוגרים ואין עלינו לבוא אליך לבקש ניקלים יום-יום. זהו ענין של פרינציפ.

פרינציפ? הגם מייד מדבר בשם פרינציפים? בשם הפרינציפים הם באים ומבקשים ממנו את רכושו שעמל עליו. אחותו ירקה על הפרינציפ. אולי יעשה גם הוא ככה?

מייד גמר וחיפה לתשובה. אך לואי כבר התחזק. ידבר אתו בשפתו הוא. ידבר ברורות ורכות. אתה דזשנטלמן החי על חשבונך ואני דזשנטלמן החי על חשבון עצמי. תמשיך לחיות על חשבונך. תוכרח לבקש ממני ואני אתן לך, היהיר הגאה. לא אשאר כאן יחידי. אתם תשארו כאן אם רוצים אתם בכך או לא, ואני אהיה האדון לכם. אני האדון על הבית ואהיה גם האדון עליכם. עליך, דזשאניס היפה, ועליך, מייד הגאה.

— ובכן, כבר גמרת, מייד?

— כן.

— זוהי גם דעתך, דזשאניס?

דזשאניס ביקשה עזרה בהפעת פנים של אהיה. באינטואיציה של אשה הרגישה את הסערה ומלמלה באיבטיחות:

— כן, הלא באר לך מייד את הפל.

— ובכן, שמעו נא, וגם אני אבאר לכם. פיון שבאתם אלי כביזנסמן, אף-על-פי שלא ידעתי כי מייד הוא ביזנסמן מצוין כזה, פיון שבאתם אלי כביזנסמן מצוינים, גם אני יודע ביזנס מהו. באופן חוקי אינכם יכולים לדרוש ממני דבר. הפל, כל הרכוש רשום על שמי. אמכם, פנראה, האמינה לי יותר מאשר האמינה לכם.

דזשאניס שסעה אותו בדברים:

— אבל אין זה מן הצדק. הרי הפסד הוא של אמא. כבר באר לך מייד

כי העיקר הוא הפרינציפ.

— ובכן, שמעי נא, דזשאניס, ושמע גם מייד. — הוא הביט על בנו. האש כבתה במקטרתו והוא ישב תוהה, אבל שפתיו לא חייכו עוד בלעג מסותר. הוא הכיר את אביו. וטוב שהכירו. ידע כי איננו סמרטוט. אז יכבדהו יותר. אולי ידבר אליו מעתה באופן אחר. — ובכן, שמעו נא. על הצדק, באמת, רצוני לדבר אליכם. וגם על הפרינציפים אדבר. לפי הצדק ולפי הפרינציפים יודעים אתם וודאי כי אין זה כלל מן הראוי שאיש יתמוך בילדים בני עשרים וחמש. אדרבה, הרי קוראים אתם ספרים, וראדיקאליים אתם כביכול ועליכם לדעת, כי אנשים בגילכם יודעים בימים אלה את העמל והסבל של פרנסת משפחה. וודאי אין זה לא מן הראדיקאליות ולא מן הצדק וודאי לא מן היושר שילדים כאלה יבואו וידרשו מאב באימים שיתן להם כל שהרוויח בזיעת אפיו. אבל בכל זאת אומר לכם, ילדים, אני אראה לכם, כי יש לי יושר וצדק יותר מאשר לכם, למרות הספרים הרבים שאתם קוראים. אתם תחיו ותאכלו בביתי, ובכל זאת אתם לכם עשרה דולארים לשבוע לכל אחד, בימים אלה יש משפחות המתפרנסות על הסכום הזה.

לואי נתעייף אחר הדברים הרבים ונשתתק. רצה לפניו את הפנים הנלהבים של דזשאניס ואת המבט המרוכז והקשה של מייד ולא רצה לקלקל את הרושם. לא רצה בדברי ריב. רצה להסתלק פדזשנטלמן. קם ממקומו ויצא אל המרפסת.

1

לואי פונק לא הצטער על הדברים הקשים אשר דיבר באזני ילדיו. להיפך, בכל שעה שחשב על השיחה היה שבע רצון. מעתה וודאי יעלה כבודו בעיניהם. בימים הראשונים אחרי השיחה כמעט שלא ראו. באו הביתה בשעה מאוחרת. והוא היה בא ואוכל את הארוחה יחידי גם בצהריים וגם בערב. והבית היה ריק. המשרתת הצעירה כחולת-העיניים היתה נכנסת, מגישה את האוכל בלי דברים וממהרת אל המטבח, מפני ירעה. אילו היתה מגישה אוכל למייד או לפיל, וודאי לא היתה ממהרת כל כך. בזה הוא בטוח, כי לא פעם ראה אותה משהה את עיניה עליהם. עיניה הפחולות מתלקחות אז בברק-משובה צעיר, ביחוד בשעה שפיל בבית. גם היא חושבת אותו לזקן. ואמנם בבית הגדול מורגשת הזקנה. בבית-המרקחת נראה לעצמו יותר צעיר.

הוא היה מאחר לשבת בבית-המרקחת. בכוונה ביקש ומצא כל מיני עבודות, כדי לדחות את חזירתו הביתה. פעם-פעמיים ניסה אפילו לאכול את ארוחת-הצהרים בבית-אוכל על-יד בית-מרקחתו. אבל לא הורגל לכך. הוא ראה את הפועלים נכנסים חבורות-חבורות ויושבים על-יד שולחן, משוחחים בקול ומתלוצצים עם המלצריות. ומוזר היה לו לשבת יחידי אל השולחן. על-יד כל שולחן היה תקוע ראי בכותל והוא ראה את דמותו. איש בא בימים, בעל צורה שמצחו גבוה ויפה, ראשו קרן ובפאותיו זורעה שיבה, יושב אל שולחן בית-אוכל לימי זקנתו. יש לו בית מלא כל טוב, והוא אוכל כאן, כי אין איש בבית. וכשפא הביתה היה עוד יותר גרוע. תקע את המפתח בחר המנעול ואיש לא בא לקראתו. פתח את הדלת ונכנס פנימה — ואין איש. מהמטבח נשמע צלצל פפות וצלחות. זוהי מרי, הנערה האירית היפה והזרה שתפסה את מקום בטי. היא ירעה אותו. היא שומעת את צעדיו וודאי סולדת ישותה מפניו. ירעה היא שמא יקרא לה ויגער בה. אילו היה נכנס פיל או אפילו מייד השקט, היתה וודאי מוצאת תואנה ונכנסת ושואלת מה ברצונם לשנות. כמה שונו החיים. לפני שנים היתה נכנסת בלבו מחשבה זרה על חופש ועל יום שפטי הזקנה והמכוערה לא תהיה במטבח ובמקומה תהיה נערה צעירה כמו מרי. והנה בא הדבר, והוא אומלל ובודד.

גם פיל לא הרבה לבוא בימים אלה. עסקיו הורעו מיום ליום, וכנראה גם הוא הצטער על שלא היה חצי הרכוש רשום על שמו של חמותו. חשד בו לואי, כי גם ידו היתה בדברי דזשאניס ומייד. אילו היו הם מקבלים כסף, היה גם הוא מוצא תואנה לבקש או לדרוש. אבל הכעס עליו אינו רב כל-כך. הרי הוא זר. ושנית, קשה בכלל לכעוס עליו. מייד שותק ומתנפח פתרגול הודו. ואילו פיל מדבר. תמיד מדבר. וכשנכנס, חייך, צבט את שפמו השחרחר ודיבר גלויות אל חותנו:

— אבא, צר לי מאוד שלא נשאר קצת כסף לירושה בשבילי. באו מים

עד נפש בחנותי. אלמלי יכולתי להכניס זריקת-מורפיום לתוך חנותי או לסדר עסק אחר — אפשר הייתי נושע.

ועל דברים כאלה קשה היה לכווס. אמנם, אין לואי אוהב אותו, אבל גם לגעור בו אינו יכול.

עד שבא פעם פיל ודיבר אליו בפשטות, כדבר איש אל חברו:

— יודע אני, אבא, שאין דרכך בכך, אבל המצב שלי רע מאוד, ויש לי צורך בהלוואה גדולה.

הדברים מצאו חן בעיני פונק. אילו היה מייק זקוק לדבר כזה, היה מתהלך וכועס ואיננו מבקש כבן-אדם. אבל לאיש כפיל קל לדבר. קל לתת לו וקל גם להשיב פניו ריקם.

— טוב, פיל, אתן לך, אם תראה לי את ספרי החשבונות ואם אווכח פי אינני מניח את כספי על קרן הצבי.

פיל צחק: — אבא, קשה לרמות אותך. פקח אתה ממני. לפי החשבונות אין לתת לי אף פרוטה.

ותוך כדי צחוק קבל פיל הלוואה הגונה. אבל גם ההלוואה לא הועילה, ופיל היה מוכרח לצאת נקי מחנותו ולהשאר בלי חנות ובלי פרנסה. ואז באה ההצעה שיקבל את פיל לעבודה בבית-המרקחת.

דזשאניט היא שעוררה את השאלה. מייק לא נתרצה עוד לדברי אביו והיה מתהלך קודר ושותק. אבל דזשאניט קבלה מדי שבוע בשבוע את עשרת הדולארים וחיתה בנעימים. באמת טוב היה לה עכשיו. סוף-סוף לא היתה מקבלת אף מאמה סכום כזה בכל שבוע. וגם למייק היה טוב, כי הרי ידע שאם יצטרך לבקש כסף חוץ מהוצאותיו יוכל להשיג, אם אפילו לא ירצה לבקש בעצמו, אפשר יהיה לסדר על-ידי דזשאניט או על-ידי פיל. ולולא פיל הרי לא היה אפילו מתחיל בשיחה. ונראה גם שאביו שונה לטובה. איננו קמצן כלל. נותן הוא כל מה שמבקשים ממנו. אינו שואל שאלות ואינו מתערב בעסקיו. בכל זאת נוח היה לשחק משחק ברוגז. לא הוכרח לדבר אל אביו, לא הורגש ההכרח לדבר אליו פשהיה בבית. סוף-סוף לא היה נעים הדבר לשבת ולשתוק. ועתה אין הוא מוכרח לבקש נושאים לשיחה.

דזשאניט נגשה מתוך התכוננות ורצינות, אלא שהפעם היתה בגשתה נימה ורדף:

— אבא, דבר חשוב לי אליך. — ובכת-צחוק הוסיפה: — אך אל נא

תירא, אבא. הפעם אין הדבר למעני.

יפה היא דזשאניט ובשעה שהיא מדברת אליו רפות הרי היא ממש נחמדה. פן צריכה לדבר בת. לו היתה באמת בת אוהבת, היה נותן לה את הכל. היה נושא אותה על כפיים. הלא בלי בטי אין לו איש. אלמלי היתה נגשת אליו לפעמים תכופות ומדברת דברים טובים ושואלת מה רצונו, אם חפץ הוא לטייל קצת או ללכת אל ראינוע או לשתות משהו או לטעום פרי, היה אומר לה: „אין צורך, דזשאניט חביבה“. אילו היה אפילו רוצה בכך, היה אומר לה, כי אין צורך. פשהיתה קטנה היה לוקח אותה בורעותיו והיא היתה מטפחת על כתפיו וצוחקת. גם את מייק היה לוקח בורעותיו. אז היה מרגיש פי הכל כדאי. אפילו הריב עם קרוביו. ואם לא ראם יום אחד,

היה מתגעגע עליהם. ועתה כה רחוקים הם. האם אשמתם היא זו? ואולי אשמתו היא זו? ואולי אשמת בטי?

לתמהונה קבל אביה הצעתה מבלי חשוב הרבה. לפי ההצעה יקבל את פיל לעבוד בבית-המרקחת עד שימצא עבודה אחרת או עד שיעבור המשפר, ויעתיק גם את דירתו אליהם. אמנם היטב חרה לו שלא שאלו את פיו קודם ושתיקנו את העצה בלעדיו, אבל בכל זאת שמח. ואף שלא כיבד את פיל בלבד, כי לא אהב את תנועותיו ואת רוב להגו, אבל טוב מרבה-להג כפיל משתקן ויהיר כמייק.

ואמנם הוקל לו לפונק לזמך-מה. הבית נתמלא שאון. היו ימים של העתקת דירה וסידור רהיטים. גם דזשאניט עזרה וגם מייק הוכרח לעזור. קולו של פיל נישא בחדרים ופסיעותיו המהירות מלאו את הבית, ומרי רצה הנה והנה לפי פקודתו וסידרה את החפצים.

וגם אחרי שסודרו החפצים היתה עוד זמך-מה המולה בבית. פונק היה יושב על מקומו במרפסת ומקשיב לקולות. העצב לא היה מדכא כל-כך. בחדרים צוחקת דזשאניט וצחוקה משתבר לרסיסים. יפה דזשאניט בשעת צחוק. שיניה הלבנות נחשפות ושפתיה הנעות נעשות תפוחות וטעימות. גם מרי המשרתת צעירה ויפה. גם היא מחייכת בשעה שפיל נמצא בבית. במה הוא כובש את פולן, פיל זה? הוא מטפח על כתפה: „מהרי, מהרי, יפהפיה“, ועיניה הפחולות והביישניות מתרחבות ונוצצות. היא מתכופפת ברגע זה ומזוזה את הכורסה או הספה, ושדיה הלבנות זעות מתחת לחולצתה. גם מייק וגם פיל זורקים עליה מבטים באין רואה. קל לו לפיל לעשות כל דבר. הוא, לואי, לא היה מטפח על הכתף בקלות זו אף בהיותו צעיר. ופיל יכול הכל. אפילו לעיני מיימי. ומיימי אינה כועסת כלל, היא עוקבת באהבה אחרי תנועותיו ומלבבת אותו בעיניה.

הוקל בבית. מיימי היתה מטפלת בארוחה או מקשיבה לניגוני הרדיו או הומה לעצמה מנגינת דזשאניט. אלה היו ניגונים קלים סנטימנטאליים והיה לה גם קול רך וסנטימנטאלי. היא שרה על ירח ועל אהבה, על קנאה ועל נעורים. בכלל לא היתה מיימי מן הדברניות, ובימים הרחוקים לא אהב אותה ביותר. הקטנים היו יותר חריפים. ציוניהם היו תמיד טובים. ומיימי היתה תמיד מהנחשלות. היו שולחים לקרוא להורים אל בית-הספר. אבל בימים אלה היה נעים להקשיב אליה ואף להביט עליה. נתמלא הבית משיריה הרפים. היתה נוסכת סביבה ערגון קל ורדף. ופליאה גדולה היתה זו בעיני לואי: כיצד לומדת מיימי את כל השירים בעל-פה? דומה שאין קץ לשיריה. וגם לא מכוערה היתה. ראה זאת פשהתבונן בה יפה. אמנם היו לה פניה הרחבים של אמה, אך הפנים שלה לא היו עיפים, לא היו שם הקמטים שפפני בטי. נראית היתה רעננה, עגולה ושמנמנת ועיניה החומות הקטנות הבריקו בברק של טוב-לב ושביעות-רצון.

ובבואו לארוחת-הצהרים היה מוצא על הספה את ה„דיילי מירור“ או את ה„איוונינג דזשורנל“ עם התמונות של גנגסטרים ומשחקים בראינוע ועם הספורים על גטין וקדושין. דזשאניט ומייק היו מתביישים לקרוא עתונים אלה, וגם הוא עצמו, לואי, התבייש לקרוא בפניהם. אבל טוב היה להשתרע

על הספה ולהפית על התמונות המרהיבות עין ולקרוא את הספורים הקלים. קשה היה לקחת אחרי העבודה המעיפת את ה"טיימס" עבה הפרס וקטנה האותיות ולקרוא בו את הדברים המסובכים. קשה ומעיקה הקריאה. בגרמניה לוחצים את היהודים, גם בפאלסטינה לא טוב, בספרד הורגים איש את רעהו, בסין נהרגים אנשים לרבבות. והעתון מספר דברים לא יפים גם על נאצים באמריקה. הוא, הוא, הוא פונק, יודע כל זה, אבל מאוד מעיקה הקריאה. הלא רוצה הוא לנוח קצת בבית. גם ב"דיילי מירור" כתובים אותם הדברים, אבל שם הם נקראים באופן אחר. אינם תופסים את המקום החשוב ביותר. דיה לצרה בשעתה. יודע הוא את הטענות המרובות. אך האם יועיל למישהו בזה שיקרא ויאנה? יודע הוא את הטענות של מייק וחבריו, כי היום שם ומחר כאן, באמריקה, ובכל העולם. מייק שייך לאגודה אנטי-פאשיסטית ופיל טוען כי אין זו אלא אגודה קומוניסטית. בתוך לבו הוא מסכים דוקא למייק, כי מדברים אלה שפיל עושה ב"מרפו" בסידור ריקודים או במכירת פרטיסים לראש-השנה וליום-הכפורים, או בבחירת חזן טוב חדש, — מדברים כאלה לא יושע ישראל. והיטלר לא יעבור מן העולם. לאידך גיסא, מה יכול מייק להועיל? מתאספים ומדברים ומסדרים אספות. מדברים על פועלים ועל מנצלים. לפי החשבון יוצא, כי הוא, הוא פונק, המנצל, ומייק, ודושק, בן הדוקטור שרפין, ודושאניט הם מנוצלים. שטות...

הרדיו מנגן, מיימי ממשיכה בשיריה, והמחשבות הקלות נגרות זו אחר זו. יודע הוא, כי יש מהן מחשבות שטות, אבל טוב לנוח לפעמים. אילו היתה בטי כאן, היתה מסירה את משקפיה לשעה קלה ומחווה את דעתה על החדשות בעתון. אבל היא איננה. ובמקומה מיימי. היא דומה לה. אך יותר פשוטה ממנה, קוראת את ה"מירור" ואת ה"דזשורנאל". עתוני הוירסט הם. מייק מתנפל עליהם. גם הוא דבר רעות בעתוני הוירסט. אבל סוף-סוף דרך ה"דזשורנאל" ודרך מיימי היא דרכו. הרי גם עכשיו מסכים הוא לאל סמית ולהובר. אמריקה היא ארץ החופש. ילך לו כל איש לפי דרכו. וכי מי עבד על כספו הוא? כמה פעמים חסך מארוחותיו בהיותו צעיר? כמה תענוגים חסך מעצמו כדי שיוכל לרכוש את בית-המרקחת ואת הבית הזה? הנה אפילו לפיל רובינס הקבצן יש אבטומוביל, ולו, ללואי פונק, אין. ובכן נשאר פיל קבצן. לא יכול להחזיק מעמד. אם אוכלים את העוגה, הרי העוגה נאכלת. וכה מתמלא המוח מחשבות רכות וקלות. יודע הוא, כי מקצתן גם תמימות ואין להעלותן על השפתים במעמד אחרים. קלות ותמימות כמו שירי הדושא של מיימי, כמו כל גופה של מיימי, העגול, השמנמן והרך:

If I see the trees sway in a caressing breeze
Whispering you are the one I love
How could love be blind? . . .

או:

Blue moon you saw me standing alone
Without a love in my heart. . . .

כמה מוזר הדבר. בטי מעולם לא שרה שירים אלה על הירח והאהבה והרוח המתרפקת. ובכל זאת נדמה לו, כי קרובים שירים אלה לבטי. מתוך ערפל

הזמן נראה לו כאילו רוחה של בטי מרחפת בהם בשירים אלה הקלים והפשוטים, המרקטים והמתגעגעים. ולמה דוקא בטי? הם קרובים גם לו, ללואי. על כל פנים יותר קרובים לו מהסימפוניות והניגונים הארוכים של מייק ודושאניט וחבריהם. בניגונים ההם אין בטי. גם הוא, לואי, איננו. וטוב שאין שאר הילדים בבית ואין קולם נשמע. מיימי דומה לבטי והיא יושבת לה לבדה כיונה. בשעה שפיל נמצא בבית היא עוקבת אחרי צעדיו באהבה. והדבר מרגיז. אפשר היא אינה יודעת ואינה רואה. כי אין היא פקחית ביותר. אבל הוא רואה את המבטים שפיל מכוון לדושאניט ולמשרתת מרי. צחוקו הרך בשעת דיבורו אליהן מרגיז.

ז

פונק מינה את פיל למוכר המשקאות והגלידה בבית-מרקחתו, ופיל הצטיין בעבודתו. בימים החמים היה רב העסק ופיל היה ממהר ועובר מן הסודה אל הגלידה ומהגלידה אל הבורית והמסרקות והבולים. ממהר ואנב אורחה היה זורק מבט חיוך ובדיחה לכל קונה.

— יפהפיה, אל מה תחפי את? אה, לגלידת דובדבנים? והרי את בעצמך דובדבן מתוק.

— ואת קטנטונת, סודה עם שוקולאדה? לשפתיך יש להגיש שאמפין ולא מי-סודה, אבל אני אתן לך מי-סודה שאין כדוגמתם.

— שמע נא, בחור, לאט לך עם בחורה זו. אם לא תתנהג אתה כהוגן, הריני מוכן ומזומן להוציאה מתחת ידיך.

בימים הראשונים היה בזה משום חידוש לפונק. אך ברבות הימים הרעימו הדבר במקצת. שונא רעש היה מעודו, ומעולם לא הרשה להקים שאון בבית-מרקחתו.

— תדעו לכם, שזהו בית-מרקחת — היה אומר. — אם רצונכם להקים שאון, לכו לכם לאולם-גלידה. שם תתעלסו כאוות נפשכם.

אך עם בוא פיל גבר הרעש שבעתים. פיל מדבר והקהל פורץ בצחוק לעומתו. וגם הפרנסה רבתה. בימים אלה היה צורך בזה. עשרים דולאר הוא נותן מדי שבוע לדושאניט ולמייק וגם לפיל צריך לשלם יותר מאשר לעוזר הקודם. והמשרתת אף היא אינה עובדת חנם. יש והוא חושב שפדאי היה למלא רצונם ולתת להם סכום גדול בבית-אחת ולהפטר מכל הבית ומכל הצרות, אבל זאת לא יעשה. אין הוא סמרטוט. ומה יעשה לפיל? ודוקא ללהכעיס נפתח באותו הרחוב אולם-גלידה חדש ויפה. אך בכל זאת זהו בית-מרקחת ולא אולם-גלידה.

לא היתה זו דרכו של פונק להתערב בעניניו של איש אחר, לפיכך דיבר רכות אל פיל:

— שמע נא, פיל, מניתיך למנהל המשקאות והגלידה, ואתה רשאי לנהל את הכל בדרכיך. אבל הדבר נוגע בי ובענין כל בית-המרקחת. יותר מדאי רעש אתה מקים, יותר מדאי צחוק.

פיל גם הוא דיבר בניחוחא. הוא ידע יפה, כי העסק הוטב בגללו.

— וכי מה היית רוצה שאשפוך דמעות על הגלידה והסודה?

— יודע אתה אל מה התכוונתי. יש צורך ברכינות בבית-מרקחת. אנשים

באים הנה לקנות סמי-מרפא לחולים, ואם רוח של הוללות וצחוק תשרה כאן, לא יהיה להם אמן בבית-המרקחת.

פיל צחק: — אתה טועה, אבא, זוהי שיטה ישנה. גם ב"מרפז" חשבו כן קודם. היו לנו דירקטורים מהדור הישן שחשבו, כי ה"מרפז" צריך להיות כמו בית-כנסת שמעבר לים, שיהודים יבואו וילמדו כל היום מתוך ספרים עבים, שילמדו סידור או תנ"ך. אל תחשוב, אבא, כי מתנגד אני לתנ"ך, התנ"ך ספר גדול הוא. לולא הוא היינו אובדים בעולם הגדול. כל הגויים מכבדים את התנ"ך. אבל לא זוהי הדרך להביא את הצעירים אל ה"מרפז". הצעירים רוצים ריקודים, שירים, דזשאן. ניתן להם את מבוקשם, וממילא יכנסו ויביאו את חבריהם ויקנו כרטיסים לראש-השנה ויום-הכפורים, ויתנו נדבות לאחינו האומללים מעבר לים ובארץ-ישראל, ויהיו גם ציונים טובים. צריך להיות קצת מודרני, אבא. בשיטות הישנות לא תרחיק לכת.

חפץ לואי לענות לו לפיל כאוולתו, כי בכלל זורא לו ההלג, אבל התבייש. סוף-סוף הרי זה ענין של ביונס ולא נאה לעשות מזה אידיאל. כן יעשו הירוקים. מפר אחד משלו בא באידיאות פאלה מעבר לים. רצה שביית-המרקחת יהיה לו כמו שם, מקום קדוש, ולא רצה לסחור בשום דבר שאין לו שייכות לרפואה. לא רצה אפילו להשתמש בתקופת ה"פרוהיפישון" ברווחים הקלים של מכירת יין ויי"ש לשם רפואות. ומה היה לו? אבד לו כל כספו והיה ללעג ולשנינה. אפילו הוא עצמו היה לועג לו.

אבל פונק ידע, כי יש להתרעמות על פיל עוד סיבות, אם אף לא רצה להודות בזה. כשהיתה בטי מתאוננת על פיל ויחסו הקל לנשים, היה מגן עליה. — ומי היא מיימי שלך — היה אומר — גריטה גארפו? הבאמת חשבת כי פיל לא יביט על נערות אחרות אחרי שיקח לאשה את בתך היפהפיה? וכי מה ממנה יהלך אם יגע באשה אחרת?

הוא דיבר אז כך לא רק לשם הגנה על פיל, אלא זו היתה דעתו. הוא לא רצה להודות לעצמו, כי חרה לו היטב יחסו של פיל לנשים הנכנסות אל בית-המרקחת. פיל היה קורץ אליהן בעיניו הגנדרניות, מעמיד פנים חולמים ושם את כפו על ידיהן וזרועותיהן כאילו שלא במתכוון. שמע את הנשים מדברות ביניהן. לא כולן ידעו כי חתנו הוא ודיברו אליו גלויות:

— יפה-מראה הוא העוזר שלך. יביא אל בית-המרקחת את כל הנשים שבשכונה. הן עטות אליו פדבורים אל הדבש.

— הזהר נא, מיסטר פונק, עוד יבואו אליך אבות ובעלים בטענות. ואמנם פיל עורר את תשומת-לפן של הנשים. הן שוהות יותר מפני הרגיל ומלפכות אותו בעיניהן.

והוא טען לעצמו בשעת כעס: — ילפכ נשים בעיניו אף בידי פאות נפשו, אך לא בבית-המרקחת.

הוא ידע כי קנאה מעורבת בטינתו, ובהרגישו זאת היה מייסר את עצמו ומחליט בלבו לא לשים לב לתעלולי פיל:

— הלא זקנת. האומר אתה להשתוות לצעיר זה? הלא שיבה כבר זרקה כך. ומה ממיימי יהלך אם ידבר פיל דברים רפים לצעירות אחרות?

אבל נפשו לא ידעה מנוח, ובכל הזדמנות היה מביט אל פיל בעד החור העשוי במחיצת הקרשים של החדר הפנימי, שבו הוא מכין את הרפואות, ומשתדל להקשיב לדבריו. בכוונה היה מתרחק אל החדר הפנימי, משפשף את הסמנים ומשמיץ קול צלצול בכלים, כדי שיחשבו כי הוא עסוק, ובאותה שעה עומד ומביט בנעשה עלייד שולחנו של פיל. הוא התבייש בפני עצמו על מעשיו, ובכל זה המשיכם. ידע כי מרמה הוא את עצמו בנוגע לדבריו על הגיל והזקנה. הרי לא רק גיל זקנה יש כאן. בהיותו הוא צעיר התגעגע גם הוא לגישה כזו לנשים, ליחס כזה שיש לפיל. היו חברים מספרים לו, כי יש להם נערות משלהם והן ממלאות את כל חפצם, אבל לו לא היו כאלה. זוכר הוא שהשתדל גם אז לשאול את חבריו שאלות כאילו דרך אגב. רצה לדעת איך הם משיגים את חפצם. כמו שהוא מתבונן עתה דרך החור. ומדוע יכול פיל לטפוח על כתפה של צעירה והוא, לואי פונק, לא יכול לעשות זאת מעודו? הרי טוב היה מראהו ממראה פיל זה. גם עכשיו טוב מראה הוא. על כל פנים מה רואות הן בבחור זה שמתגנדר כאשה ושעיניו רטובות תמיד ומבטו מתק וממוחק? וכל-כך קל לו לפיל לעשות דברים אלה, הנראים כטבעיים. הכל בלי אחריות וכל-כך קל. ולמה בכלל קלים פה החיים לאיש זה וכה קשים לאחר? קשים היו חייו בהיותו נער, קשים היו עם בטי וקשים בלעדיו. הנה הוא עומד כאן בבית-המרקחת שלו, איש חשוב ועשיר ופקח — ומציץ מן החרכים אל מעשי פיל חתנו, מחפה להזדמנות שאחת הצעירות תשאר עם פיל לבדה בבית-המרקחת ופיל ינסה להעביר עליה את ידו. בושח וחרפה. הרי הוא מנוול ושוטה, עוד יותר מחתנו.

אך ביחוד היה מחניק הפעס כשהיה בא הביתה ורואה את פיל מתהלך עם דושאניט ועם מרי ממש באותן הדרכים שהוא מתהלך עם הצעירות בבית-המרקחת. מדבר במתיקות, משהה עליהן את עיניו בדבריו, טופח על כתפו, נוגע בכף ידו. בערה בו חמתו וכמעט שפרץ בקול צעקה.

ישב אז על הגוזזטרה והקשיב לקולות הנישאים מהחדר הגדול. שם היו דושאניט, מיימי ופיל. שמע את קולו של פיל ורעיון מטריף התחיל דוקרו: ומה אם יתנה פיל עגבים גם עם דושאניט? הלא הם עושים כל מה שלבם חפץ? מהחדר הגדול הגיעו דברים על נסיעה באבטומוביל. הנה יסע פיל אתה באבטומוביל, הוא ילחצה אליו, יעביר את ידו על גופה. אך לא. היה לא תהיה. באותו רגע נגע מישהו בכתפו:

— אבא, כולנו נוסעים באבטומוביל אל קוני-אילאנד. נטייל שם קצת על המדרכה. אולי תלווה גם אתה אלינו?

נגיעה בכתפו. זה כל מה שעשה. אבל הנגיעה הופירה לו משהו. כנראה, עוד חשב על דושאניט. פתאום התרומם וצעק:

— לכו סעו... לך לך לקוני-אילאנד. למה באת לשאול אותי? עשו כל מה שלבכם רוצה...

הוא התבייש בפני עצמו על ההתנפלות המשוונה והשתדל לכפר את פניהם בחיוך. אפשר מאוד שגם הם עצמם לא שמו לב לכך. אך בכל זאת טוב היה שלא היה מייק באותו מעמד.

נשמעה דפיקה בדלת. כנראה יצאו. שלשתם הלכו: מיימי, דושאניט

ופיל. טוב שהלכה גם מיימי אתם, כדי שלא יהיו לבדם. אך הוא נשאר לבדו. אין איש בבית. רק מרי המשרתת כאן. היא נשארה יחידה וגם הוא יחיד. היא עתה במטבח, יפה וצעירה. גווה גמיש ודק, ורגליה זקופות. מעולם לא החזיק גוף כזה בזרועותיו. אילו היה פיל נשאר כאן יחידי בבית, וודאי היה הולך אל המטבח ושם את ידו עליה. אך הוא יחידי פה ולא ילך. ולא משום "צדקות", פשוט, לא יעיו. ואולי לא היה מעיו אף מייק. ומי יודע, אולי נגש כבר מייק. אולי כמותו כפיל. היא תגמור לשפשף את הפלים ותלך לה, והוא ישאר יחידי. ולמי יספר על כעסו על פיל? אילו היתה כאן בטי, היתה לכל הפחות מקשיבה, ואולי היתה גם מדברת ואומרת משהו. היה יכול לגעור בה, בבטי.

— בטי... לאן הלכו כולם? בעליה-פרנסה שלי... אף לשבת בבית לא יוכלו. את אשמה בכל זה. סוף-סוף את חנכת את הילדים. אני הייתי בבית-המרקחת. אני הייתי עסוק. זוהי דרך אמריקה. העבודה מחולקת. אני עושה את שלי ואת עושה את שלך. בטי, את רואה, אין פה איש, את אשמה... בפנים הבית היה שקט ונדמה כאילו הד אטום עלה משם:

— בטי... בטי...

רוח קלה נענעה את ענפי העץ העבות אשר נגע בחלונות הגזוזטרה.

ח

רוח אחרת שררה בבית-המרקחת. בימים שעברו הרגיש בכל פינה, בכל מדף, בכל ארגז כי הם שלו. כשהיה צריך להוציא חפצים ומכשירים שנתיישנו, קשה היה לו להפרד מעליהם. היה שמם על-פי רוב במרתף. שם נצטברו מאזנים ישנים, קופסות שהעלו חלודה, בקבוקים מבקבוקים שונים, וכשירד מפעם לפעם אל המרתף היה מסדר אותם מתוך חיבה. בבית היתה בטי הפוסק האחרון בדברים אלה, והיטב חרה לו בשעה שהוציאו את הספה הרחבה והנוחה שהיה רגיל לשכב עליה בצהרי ימי חורף והכניסו את הספה בעלת הוויות המודרניות. היתה זרות גם ברדיו החדש והיקר. אלה היו נראים כחפציהם של דושאניט ומייק, אך לא שלו. אולם בבית-המרקחת היתה תמיד רשותו שלו. גם סיגל העוזר נמוך-הקומה וקצר-הראי היה כחלק מבית-מרקחתו, ארגוני וחפציו. סיגל עבד אצלו למן היום שקנה את בית-המרקחת ושמע לכל מוצא פיו. היו לו פנים חורים ועינים כחולות-חורורות, לא היה מהיר במלאכתו, אבל אפשר היה לסמוך עליו בכל. בדברו אליו הרגיש את בעלותו. מיסטר פונק היה קורא לו ומקדים שתי מלים אלה לפני כל שאלה. שתי המלים היו ממושכות ומודגשות בפיו ובשעה שבטא אותן הרגיש פונק כי הוא בעל בית-המרקחת. כשהוכרח להודיע, שהוא מפטר מהעבודה על-יד שולחן-הסודה ומעתה יעבוד רק שעות אחדות בהכנת רפואות, אם ירצה בכך, היה קשה לו. לא יכול לענות על טענותיו:

— מיסטר פונק, איך אפשר בימים אלה של משבר? הלא ילדים קטנים לי, מיסטר פונק... אתה יודע, מיסטר פונק, כי בעבודת שעות אחדות לא אוכל לשלם אפילו את שכר הדיירה... הוא צדק, אבל מה היה לו לעשות? כלום קל היה לו הדבר לעשותו? נתרגל אליו במשך השנים הרבות וידע כי אין כדאי לו לסיגל לקבל את

העבודה המעטה. אם יודע שיש לו עבודה חלקית לא יוכל לקבל את העבודה הממשלתית ב"דובל-יר-פי-איי".

זאת היתה הפעם הראשונה בחייו שהצטדק לפני האיש הזה נמוך-הקומה וחזר-הפנים:

— יודע אתה, פי אין לי תרעומות עליך, וכי לא תואנה להפטר ממך אני מבקש. להיפך... אבל הרי תבין פי חתני קודם... אם רוצה אתה לעבוד עבודה חלקית, טוב ויפה. על כל פנים בקש לך עבודה אחרת, ואם לא תמצא, תהיה תמיד הראשון לעבודה שישנה...

— אבל, מיסטר פונק...

איש אחר במקומו של סיגל היה מתאונן, אולי היה גם מתרגז ומגדף. אין משלחים אנשים באופן כזה. על כל פנים בטוח פונק, כי העוזר החדש הממלא עתה את העבודה החלקית לא היה מרפין את ראשו בשתיקה... מיסטר פונק... החדש הוא, פנראה, מהחבריה של מייק. הוא מדבר בקול של תרגול מוכן לקרב. טיפש הוא ונער — האם איננו יודע פי פונק יכול לפטרו ברגע ואין פוצה פה? באמת עניני פטורים קשים לו. אבל אין ספק, כי בית-המרקחת פנים אחרות לו עתה. הרוח אחרת. בחור זה גבה-קומה וצנום ונושא תמיד ספרים ועיתונים. גם הוא כפיל מדבר בקול רם, אלא שקולו של פיל רך ובטוח וקולו של זה דק ומתרעם.

נדמה כאילו עבר מרפזו של בית-המרקחת אל המבוא על-יד שולחנות מי-הסודה והגלידה. ומכאן הדבר. בימים הקודמים היו רק הנערות והנערים עומדים על-יד השולחנות ההם. המפרים היו מנענעים בראשם לסיגל ונגשים אל בעל בית-המרקחת. עכשיו הם שוהים על-יד פיל. כאילו היתה לו יד לפיל בבית-המרקחת. ופעם שמע פוברים אלה מפי המנחת דוקטור זימרמאן. מנתח מפורסם זה היה אחד הדיקטורים של "מרפז", והוא דיבר אל פיל כאל ידיד צעיר. נעלמה אותה החשיבות הפרופיסיונאלית המורגשת תמיד בדבריו אליו, אל פונק. שהה זמן רב, נענע בראשו וחיך אל פונק, התווכח וצחק, ורק אחרי עבור זמן-מה נגש אל שולחן הרפואות:

— לא ידעתי כלל, כי פיל רופינס הוא חתנך. טוב עשית שקבלתיו בתור שותף למסחרך... אני בטוח כי יגדיל את המסחר, יפיח בו רוח חיים... ב"מרפז" שלנו עשה ממש נפלאות... יש לו שיטות חדשות בארגון... מובן שהוא עדיין צעיר לימים... לולא זאת היינו ממנים אותו אפילו לדיקטור... הוא ידע, פי אין זו אשמת פיל. פיל לא יאמר לו, כי הוא שותף. אבל עובדה היא, שאנשים חושבים כן. ולא יכול אפילו להכחיש ולומר לדוקטור זימרמאן, פי אין זה נכון. ואם אפילו היה מכחיש את הדבר בפני זימרמאן, האפשר לו להכריז לכל יוצא ובא, כי הוא-הוא בעל בית-המרקחת ולא אחר? הלא רעיון זה של שותפות נובע מעצם התנהגותו של פיל, מפל אופן דיבורו. הפעם אכל את לבו. לזרא היו לו הפדיחות של פיל והצחוק הנישא מדי פעם משולחנות הסודה. לזרא היו לו שפמו השחרחר הנראה כמשוח בשמן, אֶזֶנָיו הקטנות וגופו המתפתל כגוף נערה צעירה. לא יכול עוד לסבול את השאון הבא מהקצה השני של בית-המרקחת. היה משתדל להתרחק לתוך פינתו, אבל כלהכעיס הגיע אליו קולו של פיל.

ומה יעשה עכשיו? אי אפשר שהדבר ימשך ככה. אי אפשר לו לשלח את פיל. אך יום-יום מתמעטה הסבלנות, ואין מוצא לכעס. אין למי לספר. אלמלי גער במישהו, כי אז הונח לו. אבל מיימי יושבת שקטה כיונה ושרה לה את שיריה הסנטימנטאליים, מייק אינו מדבר אליו כלל, מקבל את עשרת הדולארים לשבוע ומתהלך כאילו הוא גומל חסד לו שהוא אוכל על שולחנו, ודושאניט היא דושאניט. לפעמים היה מטיל את פעסו בנערים המתאספים סביב בית-המרקחת. הנערים היו מתפזרים, אבל היטב שמע את הפינוי „גרומפי“, ובעוד רגעים מספר שבו אל מבוא בית-המרקחת ושוב דיברו וצחקו. אחר דברים כאלה היה פיל מרצה לפניו לאמר:

— הנך רואה, אבא, עד כמה אין כל השיטה שלך נכונה. גערת בהם, רדפת אחריהם, ומה פעלת? הם שבו, אבל לא בתור קונים. לא ולא. מעתה יקנו את הסודה ואת הגלידה בחנות אחרת, אבל הנה יבואו למרר את חייך. מה איכפת לך אם הם מתאספים פאן? אדרבה, אחרים היו משלמים במיטב פספס שיתאספו מסביב לחנותם. הרעש מביא ברכה לביונס. אנשים הם כבני-צאן, הולכים איש אחרי רעהו.

לא הדברים של פיל הם העיקר, כי הרי צדק מנקודת-השקפה של ביונס, אבל העיקר הוא הטון. מנין לו אותו הטון הבטוח, כאילו היה בעל בית-מרקחת מנוסה וידע את הפיונס על-בוריו? בכלל, מדבר הוא בטון של שותף ולא כעוזר החי בחסדו. עד ששעשהו פעם לואי באמצע דבריו בכעס:

— מה אתה מלמדני? מי פה בעל-הבית, אני או אתה?

הוא רצה לאחוז בשפם המאוס ולהטיליהו ארצה. אבל פיל הרגיש בכעס חותנו ועזבוהו לנפשו. מצא תואנה והתחמק.

העינים לא חדלו מלהתחקות על צעדי פיל. קודם עקב אחריו בבית-המרקחת ואחר גם בבית. יסר את עצמו על ככה. הלא יודע הוא כבר מבית-המרקחת שכל מעשיו של פיל הם במבטים ממושכים ובנגיעות יד. ואם אפילו יותר מזה, מה איכפת לו? בושח וחרפה, שהוא יקנא בפיל. אבל לא יכול לחדול. יש והוא יושב לו על הספה והילדים בבית ואינו שם לב לשיחתם — נכנס פיל, ותיכף כאילו מתחדדים כל החושים והוא מביט עליו ומשתדל לשמוע את כל דבריו.

הוא היה יושב על הגזזטרה, ומהחדר הגדול מגיעים קולות דושאניט ופיל, ולפעמים נשמעו קולות מייק וחבריו וגם קולה של מרי. הוא שמע מרחוק כיצד מלמד פיל את חברו של מייק לרקד. זהו הסופר הרציני הלוועג לו, ללואי. ובכן, כל הגדולה שלהם הם מראים רק לו, לאביהם, אבל לא לאחרים. רק הוא איננו שם. אפילו קולה של מרי נשמע. יודע הוא למה קרא לה פיל מהמטבח. קרא לה שתראה לכולם כיצד מרקדים את הריקוד החדש. אין זה לפי טעמו של מייק, אבל לא יכול להתנגד. הלא ראדיקאל הוא ודימוקראט פביכול. פיל מחזיק את מרי בזרועותיו, לוחץ אותה אליו והיא מזוזה את גופה הצעיר והיפה הנה והנה, ומייק וחבריו מעמידים תנועות של ביטול, ועיניהם עוקבות בתאווה אחרי תנועות השוקים המגרות, הנראות פריקוד בהפרדן ובהדבקות. מבט עיניה הפחולות של מרי אינו עוד ביישני כשעשה שהיא מדברת אליו, אל בעל-הבית. העינים נוצצות ופניה משולהבות. הם פולם יחד.

ואם יכנס הוא, יופרע משהו. לא משלהם הוא. אפילו מייק הוא בעומק לבו משל פיל. רק הוא, לואי פונק, אחר. הוא, לואי פונק הנותן להם לראדיקאליים אלה המרקדים עם המשרתת את הפל, את כל צרכיהם, איננו משלהם. לזרא היה לו השאון, וזכר לטובה את הימים הראשונים אחרי מות בטי, ימי השקט בבית.

הוא לא נסע תכופות באבטומוביל של פיל. על-פי רוב התחמק. רעד בראותו את פיל שם את כף ידו הרפה על דושאניט היושבת על-ידו. אך לא תמיד יכול לסרב. היו נוסעים בפרוספקט פארק. משני הצדדים מוריקות חורשות צעירות, ומאירים פנסים וחורקים אור חוזר על העצים, ואבטומובילים מבריקים רצים אחד אחרי השני. שחרחרים הם האבטומובילים ומבריקים כמו פיל. כמוהו הם רצים מתוך רקידה ומתפתלים ומתגנדרים. כל אלה פילים הם. פילים ודושאניט ומייקים. בצדי הדרכים מתהלכים אנשים. מי הם? כמוהו וכבטי, הנושאים עליהם תמיד עול אחריות וצועדים בכבודות, או כצעירים? רוח קלה מרקדת על-יד החלון. מרקדת כמכוניות המבריקות. פיל נותן את קולו בשיר. שיר מהיר. לא כשירים שמיימי שרה בבית. ואולי הם אותם השירים, אבל בפי פיל הם אחרים לגמרי. אחריו מחזיקה גם מיימי, ואמנם השיר מתרפך קצת. דושאניט עוזרת בקצת התאפקות, כאילו גומלת להם טובה, ופיל מסיר ידו האחת מעל ההגה ומטפח על כתפה:

— טוב, דושאניט... שירי גם את קצת. אל תהיי כה אריסטוקראטית. הרי בעומק לבכם פולכם אוהבים את הדושאן ולא את הסימפוניות המשעממות. ודושאניט מתלוצצת:

— ברומה נהג מנהג רומאים... אלא מה אשיר פה אתך, את האודה לגיל של הסימפוניה התשיעית?

והם ממשיכים לשיר. אהובים השירים עליו בעת שמיימי שרה אותם בבית ופה הם שנואים עליו, כשם ששנוא עליו פיל. המכונה מרקדת על המרצפה המבהיקה בכתמי כסף של אורה, ומלפניה ומאחריה מרקדות מכונות אחרות כמותה, וידי פיל הרפות מרקדות על ההגה, ופיל מתגנדר ומסיר את שתי ידיו לרגע קט מעל ההגה ושם אותן על זרועה של דושאניט.

ט

ימי הסתיו הקדימו לבוא. גשמים דלפו לאטם. הטפות הדקיקות מלאו את החלל המעורפל והיו כתליות באויר. לא נשמע הד דפיקה. נדמה היה כאילו נכנסות טפות בלתי-נראות לתוך הגוף פנימה. מסביב לבית-המרקחת עמדו בתים וחניות, אבטומובילים שקשקשו שם על הרצפות הלחות. אך על גזזטרת ביתו שרר שקט. הוא ראה עליהם בליים מתגוללים ברחוב וגזזטרות שוקטות דולפות משני הצדדים. העץ הגדול עבות-הענפים נראה כזקן רפה אוניס עוטה בגדים בליים. אבדה לו כל חשיבותו הקודמת ועמד בלי נוע כמטה שכמו לסבל ולפורעניות. עלה על הדעת בימי סתיו אלה, פי זמן רב מאוד עבר מיום מות בטי. לפי החשבון עברו פחות מעשרה חדשים. אבל מה הוא חשבון? השנים והחדשים מצטרפים מימים, לילות ושעות, ויש שעות ארוכות ויש שעות קצרות. רק בימי נעוריו היו לו ימים ארוכים כימיו עתה, ימים שנספגו לתוך התודעה. כל אותם הימים שבאר אחר כך בניו-יורק

ובברוקלין עבר-חלפו. וקשה היה לזכור את ריח הימים וצבעם. חורף, קיץ, סתיו — אלה היו עונות טובות ועונות קלושות. הקיץ היה עונת הסודה והגלידה, והסתיו והתחלת החורף — עונת הרפואות. היו קיצים חמים ולא-חמים ביותר, חרפים קרים ולא-קרים ביותר — והם היו סימנים לנוחיות גופנית או לטרדה וסבל גופני, ועל-פי רוב גם נושא לשיחה. "יום קר היום", "בחורף שעבר לא היה צורך בקיטור כבימים אלה", "אני צויתי לה ללבוש את מעיל הפרווה ביום כזה". עתה עוברים הימים פתגועות אטיות בראינוע, נתונים לראווה ולקליטה.

לעיניו עמד יום ההלוויה של בטי. יום חורף קר. שדות לבנים. שלג לח מודבק בחלון האבטומוביל, ומצבות מושלגות עומדות כעזובות לאנחות. רוח מצליפה על אנשים המוכרחים להעמיד פנים רצינים ונכספים לשוב הביתה ולנוח מהטרדה והקור. הוא עוד הרגיש בחושי את האביב שעבר. הרוחות הקלילים שפגשו אותו בטיליו מקרון החשמל אל הבית התלכדו בגעגועים למנוחת הגוזזטה, בשירי מיימי הסנטימנטאליים ובכעס מסותר למייק ולדושאנטי. ימי הקיץ היו ברובם קשורים לפיל. שמים כחולים כהים זרועי כוכבים ושאוון האבטומוביל, וקולותיהם הצוהלים של פיל ודושאנטי בנסיעתם אל שפת הים או אל גן פרוספקט, ולילות שוקטים בתוך הבית הגדול ברחוב השקט, צעדי מרי הצעירים המגרים בתוך הבית פנימה, וצל ענפי העץ על מרצפת הרחוב המבריקה. בכל השנים שעברו פה לפני מות בטי היה כל יום וכל ערב רק חלק מאיוזה דבר ממושך, משהו קטן הנמשך לאישוה גדול. טושטשו בהן בשנים ההן לאט-לאט פניהם ודמויותיהם של אביו ואחותיו. גדלו והתרחבו פני מייק ודושאנטי ואחר כך גם פניו של פיל. אבל מאז מתה בטי היו הימים והלילות אחרים. הם היו מפורדים, כל יום חטיבה לעצמה, יום-יום על צבעו וריחו, כעסו, כאבו וקנאתו. הוא הרגיש בתוך גופו את הענגים הקודרים, הוא שמע היטב את שקשוק המכוניות בשוליות הים, הוא ראה את האנשים המצטופפים לתוך הקרון. אָמנם לא נסע בקרון לפעמים קרובות בימים אלה. פיל לא נתן לו לנסוע בקרון בימי סגריר:

— אָבא, אקחך במכונית שלי. הנסיעה תמשך רק רגעים אחדים. במזג-אוויר כזה אף משוגע לא יבוא אל החנות. שוב אבקש את הצעיר מחנות-המכולת להשיג כאן רגעים אחדים עד שאשוב.

ידע כי צדק פיל. העוזר יבוא בקרוב ואם יהיה משהו יוצא מן הכלל יוכל לטלפן אליו. שמע בקולו, אבל משהו בתוכו התנגד לקבלת טובת הנאה ממנו. ופיל לא נתנו לשוב בחזרה בקרון. היה מורידו על-יד מבוא הבית ועומד ומוהיר:

— אָבא, חכה לי... אל תהיך לנסוע בחשמלית. טלפן ואָבא לקחתך באבטומוביל.

קולו של פיל לא נפגע על-ידי מזג האוויר. סתיו וחורף וקיץ — אַחת היא לו, כמו שהיו לו, ללואי, במשך כל השנים שעברו עד מות בטי. קולו של פיל רך ומורז ומצלצל. גם שנותיו הוא תחלפנה ככה, שנה אַחרי שנה, מהר-מהר — ופתאום יעמדו גם הימים והלילות, ופתאום יבחין בין יום אחד אַרוך ומשנהו. מיימי אָמנם דומה לבטי. ומה אם הוא נוגע עכשיו בזרועות נשים

ובשוקיהן? בשעה שיהיה למעלה מחמשים ומימי לא תהיה עוד, יצמד גם חייו, וכל יום וכל לילה יהיו מלאי קנאה ובדידות וצער. בכלל, נעשה צפצפה פיל יותר שקט. פשוט, אין קונים רבים ואין בָּרָאָם יכול להקים שאון לבד. באמת, לפי החשבון הפשוט, הלא יש רק חדשים אחדים שבהם ירבה השאון בבית המרקחת. טוב, יקים שאון. פי בכלל בחור לא רע הוא. על כל פנים תוכו כבד. דבריו יותר פנים מדבריו הוא, לואי פונק, עצמו. למה יכעס עליו? למה ישנאוהו?

אבל בשעה שהרעיונות הנסתרים מתחילים להציץ לו, נראה הדבר יותר מסובך. בשעה שפעסו היה מכוון כלפי מייק ודושאנטי, היה הדבר פשוט. הוא כעס עליהם וידע, פי צדק בכעסו. ידע גם להגדיר את סיבות כעסו. אבל מה הוא עיקר רוגזו על פיל רובינס? לא יכול לומר בפירוש. באחד רגע שהוא כועס נדמה לו, כי הכל ברור ומפורש, אבל אַחרי רגעים אחדים נשאר רק רוגז ושנאה קהה, ואת הסיבה לא יכול לברר. מובן, פי זהו שטות אם יטען שהוא שונא את רובינס יען פי הוא מפסיד על אנשים בדרך זו או אַחרת, או מפני שאיננו מדבר לאנשים כרצון חותנו. יש אנשים המחזיקים בכנף בגדם של איש-שיחם ויש בני-אָדם המושכים את הפתלורים, ולכן, היכעס עליהם? הישנא אותם משום כך? וכי מי שמו?

אבל לשוא כל התוכחות לעצמו. הכעס היה מתפרץ מפעם לפעם. רצה לברר לעצמו פי עיקר הסיבה היא שנכנס פיל לרשותו שלו בבית-המרקחת. אבל ידע, פי יש עוד משהו. אַחת ידע, פי סוד-סוף יוכרח להפטר ממנו ויהי מה. קשה יהיה הדבר. בזכות פיל רבתה ההכנסה בזמן קצר. גם פיל ידע זאת ובלי ספק סיפר גם לאחרים. ואיזו תואנה יבקש? הלא אינו יכול לבוא ולומר לו, פי הוא מגרשו מפני שהוא נוגע בזרועות נשים או מפני שהדוקטור זימרמאן או מישוה אַחר חושב אותו לשותף. לצחוק יהיה בעיני אנשים. יש לו צורך בתואנה רבת-ערך. מובן, כי בטי צדקה בנוגע לדושאנטי. ועכשיו גם מרי. דושאנטי היפהפיה חושבת את אַביה לזקן שוטה שאיננו יודע דבר בהלכות אלה. הוא יוכל ללמד גם אותה פרק בחכמה. אַך מובן, שגם זו אינה תואנה. אם גם היה יודע ברורות, לא היה רוצה להשתמש באמצעי זה, פי על-ידי כך היה הורס את כל הבית. ולאידך גיסא, מה איכפת לו אם יהרוס את הבית? יש לו תענוגים גדולים בביתו? לעזאזל פל הענין! יוכל למצוא לו גוזזטה בכל בית שהוא בכספו הוא, בזיעתו הוא. אנשים זרים יכבדוהו יותר. אנשים זרים מכבדים אותו יותר גם עכשיו.

ערכי הסתיו היו מובהקים אחד ממשנהו. ערכי סגריר ארופים נראים לעין ונתפסים בתודעה. הרהורים לא נעימים וחלו לתוך לבו פנימה. אנשים מחוסרי עבודה, שאין להם ילדים, יושבים עתה בחדרים קטנטנים עזובים פמותו. פעלי משפחה יושבים יחד עם משפחותיהם, ילדים גדולים וקטנים, מתחממים על-יד תנור וחושבים בצוותא על יום מחר פי יבוא. יש ברגע זה אנשים עזובים בני-גילו היושבים בבית-מקלט לזקנים ומספרים איש עם רעהו, ומתאוננים איש באָזני רעהו. והוא יושב פה יחידי. בערכי סתיו אלה לא ישבו הילדים על-פי רוב בבית, ולואי היה שוקע בשינה שאיננה שינה, וכלילה נדדה שנתו. בלילות אלה התגבר הפעס וחדר חשד ברור. הרגיש

פי יחד עם החשד באה גם שביעות רצון נסתרה. ובכן, צדק, לא לשוא כעס. הוא התבייש בפני שביעות רצון זו ועורר יותר את רוגזו.

לילה אחד שמע רשרוש ולחש מחדרה האורחים. פנה פעמים אחדות לקום וללכת, ולא הלך. יראה צפונה עצרה בו. יראה וכעס. בבית שלו? האפשר? ולמחרת בהיותו בבית המרקחת התעורר בו חשק לגשת אל פיל, לאחוז בצוארוננו ולהטיח את ראשו אל הכותל. נבזה כזה. לא די לו בבית המרקחת. בא אל ביתו. אך התאפק. ובלילה לא פשט את בגדיו. אָזֵנו היתה נטויה. לא ראה דבר חשוד במשך יומים. חשב, פי וודאי הרגישו בחשדיו. ומי יודע, אולי נדמה לו. בלילה השלישי התפשט, אך לא יכול לישון. בביתו הוא עליו לשמור, עליו לירא ולחשוד. ופתאום שמע רשרוש על-ידי חדרו. הוא התגנב אל הדלת והפיט בתוך חור המנעול. לא ראה דבר, אך בטוח היה, כי שמע צעדים נחפזים. משהו בתוכו ניתק. שוב פיל. לא יתכן. פולם ישנים עכשיו. יתפסנו ויתנקם בו. יפה אותו לכל הפחות. ידע מעכשיו את תנועת ידו. אילו היתה בטי בחיים, לא היו נעשים מעשים כאלה בביתה. שקטה היתה, אבל עינה היתה חדה והיתה וודאי מסדרת את הדברים. לא היתה נותנת לפיל להעתיק הנה את דירתו. לא אהבה מעולם את פיל. התנגדה אליו תמיד.

— מי הוא פיל? — היתה אומרת, — פר בן בקר. יודע לרקוד ולרדוף אחרי שמלות.

הוא כעס אָז על בטי:

— ומי היא מיימי שלך? — אמר, — נערה טפשית היודעת להזין את שוקיה.

לא היה רגיל לדבר בשפה זו לבטי, אבל כעס אָז עליה. מיימי השיגה בחור בעל פיזנס, ולא יצטרכו לתמוך בו — טוב ויפה. וכי אפשר היה לדעת אָז, פי גרוע הוא ממייק? אין להשוות אותם. הלא איננו בר-נש כלל. ממרר את חייו בבית-המרקחת ועכשיו גם פה. יראה לו עכשיו. ירוצץ את גולגלתו.

הוא ידע היטב כי ישתדל בכוונה להעביר עכשיו את כל ההרהורים האלה במוחו כדי שיגבר הפעס, כדי שלא יפקפק ויוכל לעשות משהו. הוא ידע מה עליו לעשות. המוח עבד על אפניו. אפילו תכנית מפורטת יש לו. יגש אליו ויתפסהו בצוארוננו, יעמידהו על פרקיו ויתן לו סטירת לחי. "כלב" יקראהו. "כלב, פרע על פרקיך. לא אהרוג אותך, כלב נבזה, אבל אגרש אותך. אל תעז לבוא הנה. לא אראך עוד. לא אראה עוד את שפמך הנבזה".

אך בראותו את שניהם, שתי דמויות חצי ערומות על הספה בחדר-האורחים, לא יכול להתנהג לפי התכנית שהתווה לעצמו לפני רגע. הפעס כוּץ את החזה. הוא התנפל עליהם מבלי דבר דבר ותפס את פיל בצוארוננו. התחיל לחנקו. הוא תקע את צפרניו לתוך הצוואר. פיל פרפר בידיו וברגליו. לואי הרגיש מכה בבטנו. והנה פתאום הדחימה אותו צעקה משונה.

כאילו משא כבד בגול מעליו. לא היה זה קולה של דושאניט.

כן, זוהי מרי. אך הפעם עוד לא פג. הנבזה הזה. כך היה וודאי בא אליה תמיד. דוקא עכשיו טוב לכעוס. הוקל ונוסף מרץ. זוהי לא דושאניט.

יקום ויירק בפניו. הוא הרפה את ידיו מן הצוואר, אבל לא יכול לזוז. זרועותיו נאחזו כבצבת. פיל ירא מפניו והחזיקו. מרי המשיכה לצעוק.

מישהו הדליק אור. נשמעו צעדים. דושאניט, גם מייק וגם מיימי. בכגדי ליל. מרי חדלה לצעוק. ישבה על הספה חצי ערומה, שמה את ראשה בכפה ובכתה. מייק תפס את ידיו של פיל והלה לא מחה. מיימי עמדה כולה רועדת פילדה שסרחה. דושאניט פנתה הצדה והפיטה בחלון.

המבט נפל על מייק. הלה עומד ומביט עליו ושותק. פולם שותקים. הוא מוכרח לעשות משהו. מי יודע, הרי עלולים הם לחשוב, פי הוא בא הנה ולא פיל. הנבזה. הם לא התנפלו על פיל. מיימי אינה מורטת את שערות ראשו, איננה מורטת את שפמו, איננה שורטת אותו בצפרניה. דושאניט איננה יורקת בפניו. הוא יחידי גם עכשיו. יראה להם ויראה גם לו. אבל אי-אפשר לעמוד ולשתוק. הרי חשב ותפן תכניות לפני שעה קלה. איה הן התכניות? האומנם יעמוד פה וישתוק? השתיקה איומה. ופתאום נצנץ רעיון במוחו. כן, כן. מצא את התכנית. הוא יודע מה עליו לעשות.

לואי התנפל על פיל באגרופיו:

— כלב, כלב... צא מפאן... צא מפאן, כלב נבזה... לא אהרגך, צא...

בכספי, בדמי... אינני רוצה לראותך עוד...

לואי לא התחרט על הנעשה. זו היתה דרך טובה להפטר מפיל. תפסהו, הפהו, ודושאניט נקיה. מה היה עושה, אילו היתה זו באמת דושאניט. טוב פכה. אך לא היה נעים. היה קשה להשיג משרתת אחרת, ובבית היו כל הדברים מוטלים ללא סדר. ניירות ואפר ועתונים התגוללו על הפסאות ועל השטיחים. בימים פתיקונם היו לואי מתמרמר ולבסוף מטלפן ללשכת השרות ומשיג משרתת במשך שעות אחדות, אבל בימים אלה לא רצה להתערב. אדרבה, יעשו הם דבר.

למחרת המאורע היה שקט בבית. לפנות בוקר מיהר פונק לעבודה, טלפן לעוזרו הקודם, והלה בא, אף פי היה קצת מרוגז. בכל זאת הונח — לא ראה את עיניו הרטובות והמבריקות של פיל. לא שמע את קולו הרך. שוב השתרר השקט הרגיל בבית-המרקחת. אנשים נכנסו, קנו את חפציהם, שוחרו קצת והלכו להם. אך המוח היה עוד נתון בשכרון מטמטם ובערפוביה. וכשבא הפיתה מצא את כל אחד בחדרו. איש לא יצא לפגשו, הרדיו לא ניגן. שקט שרר בית. הוא שכב על הספה לנח, אך המוח היה כנתון בצבת. מה יעשה עכשיו? מה-שהוא עליו לפתור, מה-שהוא עליו לעשות, ואינו יודע מה. הפית פיתו שלו, בית גדול ומרווח. הכסף כספו, עבד עליו בזיעת אפו. פל האנשים האלה חיים בחסדו, והוא, כאילו מחויב הוא להצטדק לפני מישהו. כאילו טעון עליו משא ויודע הוא כי עליו לפרקו, אך אינו יודע כיצד.

הקשיב לחריקת הדלתות. שמע את חריקת דלתה של מיימי. עברה בשקט מחדר לחדר, אך לא נכנסה אל החדר הגדול. שמע מרחוק רשרוש גם בחדרה של דושאניט, אך איש מהם לא נכנס אליו. אילו היו לפחות נכנסים. היה רצון להפנס אל החדרים האלה ולחבוט בכף על השולחנות. למה נתפנסו לתוכם, למה אינם אומרים דבר? הלא כביתו הם! הוא הסתכל בשטיחים,

בכסאות, בשולחן, ברדיו המפואר. הספה עלתה במאה ועשרים דולאר, השטיח במאתים וחמשים דולאר. במאתים וחמשים דולאר היה חי חדשים רבים עם אשתו בהיותו בן-גילו של מייק. בעד הרדיו שלם למעלה מארבע מאות דולאר. פספס רב היה סכום זה לו ולבטי בשעה שהם היו חוסכים פרוטה לפרוטה. ומה יש לו עכשיו בבית הזה? הכל הרי להם, ומה לו? עבודה ורוגז. וכאשר שכב לישון, שמע את צעדיו של מייק. צעדים אטיים ובטוחים. מפיר הוא את טיב אותם הצעדים. הוא הפירם עוד בשעה שלמד באוניברסיטה. היו שם בחורים כמותו שבמשך הלילה שפשפו בקפוקים ואל הקוליג' באו עיפים ונודדי שינה, וישבו כפופים על המכתבות, וחששו שלא יתן להם הפרופיסור ציון רע. עלול הציון חלילה להחזיקם עוד שנה באוניברסיטה. והאחרים שחיו על חשבון אבותיהם האמידים היו מתהלכים מחוסרי דאגות. לכאורה היו מעמידים פנים כאילו אינם חוזרים על לימודיהם, אבל ענו על השאלות בבטיחות. היו מדברים בבטיחות ומתהלכים בבטיחות, כמו מייק, פיודעים את ערך עצמם. נשאו אתם ספרים מסוגים אחרים, היו מתעניינים גם בספרות וגם בתיאטרון והתווכחו ברצינות ודיברו את דבריהם בפוסקים אחרונים. כמה שנא אותם. השנא אותם מתוך קנאה? המקנא הוא גם בבנו? גם בביתו ובפיל? אי-אפשר. לא מתוך קנאה בא הריב. נמאס עליו פיל, חשד בו בפיל. וכי מי היה עושה אחרת? את פיל לא ראה. לא שמע את צעדיו. איהו? הבאמת הלך לו? טוב מאוד. ילך לעזאזל. ואם עדיין כאן, צריך לגרשהו, את הפלב הנבזה. ישחק לו עם נשים כאוות נפשו. האם מיחה בידו בהיותו בבית-המרקחת? אבל לא בביתו. באותו בית ששם נמצאת מיימי אשתו. גם בטי היתה מסכימה לכך.

כמעט שלא ישן בלילה. לא יכול לישון. ולמחרת הרגיש עיפות בכל האברים ובלא רצון שב הביתה בשעה מוקדמת. וכשבא הביתה ראה כעין מועצה משפחתית. מיימי ודושאניט ישבו על הספה, ומייק ישב לו על הכורסה. בהכנסו הרגיש כי נפסקה השיחה באמצע.

פעם בלבו. מועצה משפחתית ובלעדיו. הלא עשה מה שעשה בשבילים ולא בשביל עצמו. שכח פלכתו הביתה להכנס לבית-אוכל, והנהו גם רעב במקצת. ולמה לא יגישו הם לו? וכי מי עבד ועמל במשך כל היום? וודאי הם גם פועלים עליו על שהפריע את שיחתם. יראה להם.

הוא דיבר ברוגז גלוי: — אולי יערוך מישוהו את השולחן ויגיש אוכל? בבית השתררה לרגע קל דממה מתוחה. מיימי ישבה כשריסי עיניה מונמכות ולא אמרה דבר. מייק יישר את גבו, החליק בכפו על שערותיו המעטות וחיך, כאומר „הלא וודאי אין הדבר נוגע אליי". דושאניט הסתכלה רגע במיימי, כמה ממקומה ויצאה אל המטבח.

היתה דממה כבדה. נשמע ברורות תקתוק השעונים הקטנים על פרקי הידים של מייק ומיימי. הורגשה הרחבות של הבית. שריקת אבטומוביל נשמעה לרגע קל והיה רצון שהשריקה תמשך לזמן רב ותפריע את הדממה הכבדה. צלצול כוסות וצלחות בא לרגע מן המטבח. טוב היה אילו היו נשברות באותו רגע צלחות למכביר והיה מופרע השקט והיו יכולים לדבר על משהו משותף.

מייק הפריע את הדממה. הוא נגש אל השולחן הקטן שעליד הספה, הוציא את המקטורת, לקחה בידו, מלאה לאט-לאט טאבאק, ונגש אל השולחן וישב מול אביו.

— שמע נא, אבא, לא רציתי לדבר אליך במעמד מיימי, אבל בכל זאת אדבר. סוף-סוף פולנו אנשים מבוגרים ומבינים דבר. אין לנו להסתיר.

כמה שנא את היהירות שבדברי מייק, ואת המבט הפטות בעיניו הגאות האפורות. כאילו היה הוא ראש המשפחה. כאילו היו באים אל ביתו לכקש עצה מפיו והוא מחווה את דעתו הנכבדה.

— טוב, מייק, דבר. וכי מי איננו נותן לך לדבר?

— הרי יודע אתה למה אני מתכוון. יודע אני כי חיים אנו בעולמות שונים. ערכים הולכים ומשתנים בעולם ומבחן הערכים הולך ומשתנה. כה הדבר בערכים כלכליים וכה הוא גם בערכים מוסריים.

העביר את מבטו היהיר מאביו אל מיימי.

— הוא חושב וודאי, שאין מבינים את דבריו החשובים והפכירים — נצנץ רעיון במוחו של לואי.

ובכן?

— ובכן? — מייק המשיך את מבטו על מיימי. — כבר דיברנו בזה היום פינינו. ואני בארתי. מה שהיה אסור לפי דעת הקהל לפני עשר שנים הוא מן המעשים בכל יום עכשיו. פיל רופינס שלנו חי על דעת הקהל. לפי דעות המוסר המתהלכות בימינו אנו, לא עשה פיל דבר רע. עובדה זו חשובה מאוד, מפני שזה שייך למצפוננו של פיל. פיל זכאי בעיני עצמו. תודעתו אומרת לו, כי איננו אשם. אך מובן, כי לדברים אלה מצטרף עוד פרינציפ, עוד פרובלימה, שמוכרחים לעמוד עליה. האם חטא פיל לחברה? וודאי וודאי לא. ואם איש איננו מזיק בהנהגתו לחברה, אין כאן משום עבירה מוסרית. פל המוסר אינו אלא ענין חברתי.

פונק פעס. בחור זה אומר לו דברים שפל בר פי רב היה מדברם בימיו וחושב שהוא מגלה נצורות. פל דיבורו בכלל הוא כאילו היה מדבר לבן-אדם שלא יבין את דבריו הנשגבים. ובכלל, מי שמך, מייק?

— ובכן, מה זה שייך לי? דבר את דבריך.

— מה זה שייך לך? הרי אתה העלבת את פיל. אתה התערבת בדבר שאיננו שייך אליך. זהו ענין בין פיל ובין מיימי ובין מרי, ואתה הפית את פיל. — ובכן מה עלי לעשות עכשיו לפי דעתך המלומדת? אולי לנפול על פני ולהתחנן לפניו שיכוא ויאכל את לחמי ושיירק בפני?

מייק הצית את מקטרתו ולא מהר בתשובתו:

— לפי דעתי, עליך לבקש את סליחתו, אם מיימי תדרוש זאת.

הסבלנות פקעה. מייק דיבר את דבריו בישוב הדעת, לאט-לאט, כמדבר אל איש המוכרח לשמוע בקולו, לאיש שחי בחסדו. לא יוסיף עוד לסבול מפל אחד. יאמר לו „דפק על השולחן במלוא ידו“:

— מי? אני? אני אבקש את סליחתו של פיל? ואולי עלי גם לבקש את סליחתך על שאני מפרגס אותך, בחור בן עשרים וחמש? כן, בן עשרים וחמש וראדיקאל כביכול, וסמוך על שולחן אביו. סמוך על שולחן

אָביו וחושב שהוא גומל לו טובה. ואתה בא ומחווה לי דעות? צריך הייתי לגרש גם אותך. פן, לגרש! לגרש! אל תביט עלי כל-כך מגבוה כאילו אתה החכם היחידי בעולם. ראיתי פקחים כמותך. וגם כמו פיל. שאני אלך לבקש את סליחתו? גם על סף ביתי לא אתן לו לעבור...

מבטו נפל פתאום על מיימי. משהו קרה. פניה הרחבים כאילו נצטמצמו וברק שנאץ התנוצץ בעיניה. פתאום כמה ממקומה והתחילה לצעוק:

— אין זה עסקך. מעולם לא בקשתיך לתבוע את עלבונך. חיינו בלעדיך כל השנים ונחיה גם עכשיו. חיינו בלי עצותיך ונחיה בלעדך. פיל הוא שלי. פיל הוא בעלי, ועלי לגעור בו אם רצוני בכך... לא אשמתו של פיל היא אם כל הנשים פרוכות אחריו. פיל אוהב אותי ויאהב אותי... אין זה עסקך... יותר טוב שתשמור על בתך הצעירה... מי ביקש מידך שתשמור על פיל, שמור על דושאניט... אל תביט ככה... אני יודעת את דברי... ופתאום חדלה.

מייק משך בכתפיו ויצא מן החדר. מיימי שוב נתפנסה לתוכה. מן המטבח נישא צלצול פלים. הוא פנה ויצא אל הגוזזטה.

מחשבות רבות ומשונות התרוצצו במוח. אי-אפשר להשאיר את הדברים כמו שהם. בעיקר אחרי הדברים שדיבר היום אל מייק. מעולם לא דיבר אליו כה. מה יעשה עכשיו? אולי יירק גם מייק על הפית ועל החדרים וילך? ולאן ילך בימי משבר אלה? והעיקר, הרי מייק חושב, כי לא את שלו, של לואי, הוא אוכל, אלא משל אמו. מייק טהר את השרץ בפרינציפים. דרך מצוינת. כמו שהוא, לואי פונק, לא רצה להלוות פסף לקרוביו על-פי פרינציפים. ומיימי? פנראה, ידעה את האמת כל הזמן ושתקה וקבלה באהבה. שגעון. וכי מה ראות הן כולן בבר-נש זה? והוא ימשיך לחיות אתם, עם פולם? גם עם מייק וגם עם פיל? הלא הוא הולך ומזדקן. בן חמשים וארבע כמעט. כמה יוכל עוד להמשיך? נאמר, עוד שנים אחדות. ואחר כך כל זה ילך לאבדון. בידיהם הם כל העמל הזה. בשם פרינציפים ינקרו עוד איש את עיני רעהו. אולי יפסיק בבת-אחת. בבת-אחת ולעולם. אולי כדאי. פן, ילך ויבקש לו סרסור למכירת הבית, ואולי גם למכירת בית-המרקחת. ויאמר לו לבוא בשעה שמייק ודושאניט יהיו בבית. תהיה גם מיימי אן. ישב אמו על-יד השולחן וידבר אליו בקול רם. הוא מפיר אותו, את הסרסור, איש גבה-קומה בעל חוטם ארוך ועינים שחרחרות ופקחות. הלה יבין את כוונתו וידבר אמו גם הוא בקול רם.

ובכן, מה רצונו, מיסטר פונק? הלא אפשר לדבר אמו בפני הילדים. הלא כן? הלא וודאי אין להם סודות איש בפני רעהו.

— וודאי לא, אני רוצה למכור את ביתי.

ומייק ישב ויטה אוזן. פרינציפים או לא פרינציפים. לא תהיה לו אן עוד אותה החשיבות המעושה, אותה העמדת-פנים בשעה שהוא מדבר אל אָביו. — וכי מה, רוצה אדוני לקנות בית אחר יותר קטן או יותר קרוב לבית-המרקחת שלו?

— לא, אני רוצה למכור לגמרי... אין לי צורך בבתיים כלל.

— ואיפה יגור אדוני? הלא יש לו צורך בדירה.

והוא, לואי פונק, יזרוק מבט לועג אל מייק ואל דושאניט וגם אל מיימי, זו הצועקת והמרעישת עולמות כשאומרים משהו על פיל רובינס:

— המעטים בתי-המלון בברוקלין? ויש בתי-מלון גם בני-יורק.

— והילדים? — והסרסור יסתכל בבת-צחוק מבינה בילדים ויוסיף:

— אף-על-פי שבאמת אינם כבר ילדים קטנים. אני חושב שזה כבר חדלו משאול את עצת אביהם.

— די להם לילדים אם יקבלו את ירושת אביהם אחרי מותו.

והסרסור יצחק: — מיסטר פונק, מיסטר פונק... אל ידבר על המות...

עוד נוחו במתניו... מי יודע עוד מי תהיה העלמה הצעירה שיקח לו לאשה... אולי עוד תכריח אותו לבזבז את כל הכסף עליה...

ובמקום הסרסור מרחפות בכל החלונות דמויות נשים צעירות. נכנסות ועומדות סביבו ומחייכות אליו. מרי עומדת צעירה, לבנה, לבושה כתונת ליל, ומגישה לו כוס מלאה מיץ תפוחי-זהב. נתקרבה אליו ואיננה מתביישת, מביטה עליו בעינים נוצצות כמו שהיתה מביטה על פיל... עומדות על-ידה נערות צעירות ושונות מי-סודה, ואחדות מחזיקות בידיהן צלחות-גלידה כשהפיות פתוחות... והן מחייכות לו ונוגעות בידו... מרחוק עומד פיל ומחליק את שפמו השחרחרר... אך הנה הן מתפזרות ומפנות את מקומן ובכורסה מולו יושבת בטי. פן, זוהי בטי, פניה מקומטים, והיא מביטה עליו בתחנונים. נדמה לו שהוא שומע מלים:

— לואי, הכך עשית לי? הוזהר ביתי? הוזכר אתה את היום הראשון שנכנסנו אל ביתנו? מה עשית לי? הלא זהו גם ביתי. היית אומר תמיד, כי שותפת אני לך, וכי זוהי דרך אמריקה. לואי, הרי הם גם ילדי. לואי... לואי... אבא, אבא...

באמת עומד מי שהוא אצלו ומדבר אליו. מה זה? הבאמת ישן הוא רגעים אחדים? אפשר מאוד. הוא הרגיש עיפות נורא עוד בהיותו בבית-המרקחת.

על-יד הפתח עומדת דושאניט וקולה מרוגז:

— אבא, למה אינך נכנס? הלא אמרתי לך כי אֵכין. הארוחה כבר

נתקררה.